

Rom

Nəkwəkwə yame Pol rimirai ramvən kimi nəməhuak minə apa Rom

Nəgkiarien kwakwə kape Nəkwəkwə e Rom

?Pa rimirai nəkwəkwə e? Aposol Pol rimirai nəkwəkwə e.

?Rimirai ramvən kimi pa? Rimirai ramvən kimi nəməhuak yamə mine kisarə apa taon ehuə e Rom.

?Nimraghien rimnhawor pən iran mine ye nipig rimirai? Pol rimini mə in rorkeikei mə tukrivən məm nəməhuak minə apa Rom, kwasig ikin ripivən apa ye kantri a Spen. Mərig kupan ikin, in tukraməkeikei mivən Jerusalem mivəhsi-pən mane tiksın yame nīməhuak minə kimnhavəh-si-pən kimin kape yavən has minə. Ye nīməhuak minə kape Rom, nəmə Gris khapsaah, kini nəmə Isrel khapsaah min.

?Rimirai nəkwəkwə e tuk naha? Kwasig ikin Pol ramvən Rom, in rorkeikei mə iriə tuksəkupən mharkun in; kini ror pən rirai nəkwəkwə e. Nəmə Rom khapəh hanə nhavəhyen nhajounien kirik kape aposol kirik. Kini ror pən, in rorkeikei mə tukrini-ərhav swatuk atuutuk kape Kughen kape nivəh-miraghien narmamə. Kini ramni mimə nəmə tanə pisin pisin minə mine nəmə Isrel iriə m-fam tukhauə kirikianə əmə ye nīməhuak kape Kughen.

Pol ramokrən huvə irəriə

1 ¹ Yo Pol, yo slef kirik kape Yesu Kristo. Kughen rimnokrən kin yo mə yo aposol kirik, kini mirpen yo mivəhsi-haktə yo mə jakni-ərhav nəvsaoyen huvə kafan. ²Nəvsaoyen Huvə e, in rimirpen ta kimi ətawə kupan mini-pən tuk kafan profet yamə mine kimnharai Nəkwəkwə kape Kughen. ^a ³⁻⁴Nəvsaoyen huvə

^a 1:2 Rom 16:25-26

e ramægkiar ye Ji Kughen e Yesu Kristo Yermaru kapətawə. In rimauə yermamə kirik ye kwənərəus kape King Daved. Kini Kughen rimnhajoun mə in Tini atuatur nipig rimivəh miragh in ye nimhəyen kafan ye nəsaninien ye wok kape Nanmin Rhakə. ⁵Kristo rimivəhsi-pə nihuvəyen mirpen yo mə yo aposol, mə jakokrən kin nəmə kantri pisin pisin minə mə tukhasiai Kristo, mhani nəfrakisien iran, kini masor nəkwən.^b ⁶Kini kimiə min, Kughen rimnokrən kin əmiə mə kimiə kape Yesu Kristo.

⁷Kini taktakun, yakamrai nəkwəkwə e kimi əmiə fam apa Rom yamə mine Kughen rorkeikei əmiə, kini mokrən kin əmiə mə kafan minə.

Pəh Kughen Rimtawə mine Yesu Kristo Yermaru kapətawə tukwautə-pre kin kapəriu nihuvəyen mine nəmərinyen kimiə əmiə.^c

Pol rimnorkeikei mə tukrivən məm nəməhuak minə apa Rom

⁸Nar yame yakmə jakəkupan mini-pre tuk əmiə, mə yakamni vi vi kafak Kughen ye Yesu Kristo tuk əmiə m-fam meinai narmamə m-fam ye tanimtanə kimisərig nəvsaoyen kin nhatətəyen kapəmiə. ⁹Yakamor pik wok yerik minə-fam tuk nini-ərhavyen nəvsaoyen huvə kape Ji Kughen. Kini Kughen rirkun mə ye nipig m-fam yakaməhuak tuk əmiə. ¹⁰Kini yakaməhuak mə tukmə Kughen rorkeikei əfrah, In tukrəhitə ye swatuk kirik mə jakurə məm əmiə.^d ¹¹Yakorkeikei pik mə jakurə məm əmiə mivəhsi-pre nihuvəyen kirik kape Nanmin kape Kughen kimi əmiə mə taksərer tim tim. ¹²Niprai nəgkiarien e ramni mə nhatətəyen kapəmiə rirkun nasituyen irak, kini kafak nhatətəyen rirkun nasitu-min-ien irəmiə.

¹³Piak minə mine nowinik minə, rhuvə mə takharkun mə nipig ripsaah, kafak nətərigien raməsik mə jakurə mivaag-pre kin əmiə. Mərig nipig m-fam narimnar tiksin kasətapig kin yo tuk nurəyen. Yakorkeikei mə kafak wok tukrikua ye nimraghien kapəmiə, rəmhen kin yame rimnor kwənkwan ye nimraghien kape nəmə kantri pisin minə tiksin.^e ¹⁴Nipig m-fam jakaməkeikei mini-ərhav-pən nəvsaoyen huvə kimi narmamə m-fam; iriə yamə mine iriə nəmə Gris mine nəmə kantri pisin pisin minə - iriə yamə mine kharkun nar mine yamə mine kisətwao. ¹⁵Tuk nar ai, yakorkeikei pik mə jakni-ərhav-pre nəvsaoyen huvə kimi əmiə minə en Rom.

¹⁶Yakamægkiar məkneikin meinai yo yakpəh naurisien kin nəvsaoyen huvə kape Yesu Kristo, meinai nəvsaoyen huvə in nəsaninien kape Kughen tuk nivəh-miraghien narmamə minə fam yamə mine kishatə

^b 1:5 Wok 26:16-18; Gal 2:7-9 ^c 1:7 Nam 6:25-26 ^d 1:10 Wok 19:21; Rom 15:23

^e 1:13 Wok 19:21

iran. Rīmṇəkupan muə ye nəmə Isrel, kwasig ikin, mīpiuə tuk nəmə kantri minə tiksīn.^f 17Nəvsaoyen Huvə e ramhajoun narmamə kin swatuk mimə tukhauə misatuatuk ye nimri Kughen. Swatuk e in rəhitə pə, in əmə e nhatətəyen kapətawə ye Kughen. Rəmhen kin yame Nəkwəkwə kape Kughen ramni mimə,

“Narmamə yamə mine kisatuatuk ye nimri Kughen,
tukhashatətə iran mamharpin.”^g

(Hab 2:4)

Kughen niemhaa ramhai tuk norien hah minə fam

18Mərig Kughen apa ye rao ye neai ramhajoun kafan niemhaa mor narpinien kimi narmamə m-fam yamə mine kasəsik nəkwan masor norien yame rapəh natuatukien. Iriə kasətapig kin nəfrakisien kape Kughen ye norien has minə kapəriə. 19Narmamə m-fam kharkun mə Kughen rhawor pən iran mine meinai Kughen rimnor əpu In kimi narmamə m-fam.^h 20To narmamə khapəh nisəm-atuatukien Kughen kin nimririə. Mərig rimirikakun ye nipig In rimnor neai mine nimoptanə mine narimnar m-fam, kini narmamə m-fam kwənharkun nisəmien narimnar fam yame In rimnor kin nimririə. Ror pən, kwənharkun nisəmien kafan nəsaninien yame ramvən naunin rikək, mharkun mə nəfrakisien mə In Kughen, kini mharkun mə Kughen In rhawor pən iran mine. Tuk nar a, yermamə kirik rikək yame rirkun niniyen mə in reinein mə Kughen rhawor pən iran mine.ⁱ

21Ror məkneikin meinai nar apnapig iriə kimnharkun Kughen kwənmopin, mərig kimnhapəh nhasaiyen In, mhapəh nhani-vi-vi-yen In tuk narimnar yame In ramor kimi əriə. Nərigien kapəriə rimnamətəwao. Kimnhapəh nhavəhyen nətərigien huvə kirik, rəmhen kin yame kasəmir əmə ye nəpignapien.^j 22Nar apnapig mə iriə kimnhani mhamə iriə kharkun nar, mərig iriə kimnhauə misətəwao,^k 23kini misəpəh nəhuakien kimi Kughen yame In yerpig; kini to ripəh nimhəyen; minharikakun minasəhuak kimi nanmi nar yamə mine kamhasigovin əmə narmamə yame tukasəkeikei mhamhə tuk nipig kirik, mine nanmi nar yamə mine kamhasigovin min man minə mine nar miragh yamə mine kasəriwək mine yamə mine kaserko.^l

24Tuk nar ai, Kughen rimnəpəh əriə meighaan kin əriə mə tukasəri-pən əmə norien has yame rikiriə rorkeikei mə tuksor ye niprairiə. Rīmṇəpəh əriə kini iriə kimisor norien has ye niprairiə yame ror naurisien.

25Kimisəpəh nəfrakisien kape Kughen mharaptərəkin neikuəyen kini misəpəh nəhuakien kimi Kughen mhasiai masəhuak əmə kimi narimnar

^f 1:16 Mak 8:38; Wok 13:46; 1 Kor 1:18-24 ^g 1:17 Rom 3:21-22 ^h 1:19 Wok 14:15-17;

17:24-28 ⁱ 1:20 Job 12:7-9; Sam 19:1 ^j 1:21 Efes 4:17-18 ^k 1:22 Jer 10:14; 1 Kor 1:20

^l 1:23 Dut 4:15-19; Sam 106:20

yame In rimnor. Mərig pəh kitawə tukhani-vi vi Kughen ye nīpig m-fam kape rerin. Amen.

²⁶Narmamə kimisəpəh Kughen, In rimnəpəh əriə, meighaan kin əriə mə tuksəri-pən əmə norien has yame rikiriə rorkeikei mə tuksor ye nīpiririə yame ror əmə naurisien. Nar apnapig nīpiraovin minə, mərig iriə kimisəpəh nəri-pənien kapəriə narman minə, masapir atuk pən tuk əriə minə; kini norien e ror pisin ye yame Kughen rimnərəhu. ²⁷Kini ye norien kirikianə əmə min, narman minə kimisəpəh nīpiraovin kapəriə minə, misorkeikei pik narman pisin minə. Masapir-pən atuk tuk əriə minə yame ror naurisien. Kini Kughen rimivəhsi-pən narpinien kimi əriə tuk norien has minə kapəriə.

²⁸Kini nar kirik min. Iriə kimnhapəh nisorkeikeiyen mə tukharkun Kughen, Kughen rimnəpəh əriə meighaan kin əriə tuk nərigien kapəriə mə tukamhavən, tukhapəh nharkunien nar kirik mə rhuvə uə rahas; meighaan kin əriə mə tuksor nar yame ripəh nəmhenien. ²⁹Rikiriə rukwar kin norien has pisin pisin minə fam, mine norien yamə mine khapəh nisatuatukien. Kini iriə kasəptig kin nar, masarha-kin swatuk tuk noriahyen narmamə. Kini rikiriə rukwar kin norien has mine: iriə kasor jalus, iriə yhopni yermamə minə; iriə kasor narimnar yame ravi-pə niemhaa; iriə yeikuə minə; iriə kasor ahas-pən kimi narmamə; mamhani nikar narmamə; ³⁰mamhani hah narmamə; masəməkin Kughen; masokrən ta ye narmamə; masəgkiar ausit; masarha-kin swatuk tuk norien təvhagə has yamə mine narmamə khapəh hanə nharkunien. Masəsik nəkwai tatə mine mamə. ³¹Iriə, nirkunien rikək; kamhani mə tuksor nar kirik mhapəh nisorien. Norkeikeiyen kapəriə rikək. Rikiriə ripəh nehuəyen tuk narmamə. ³²Iriə kharkun pawk nəgkiarien atuutuk kape Kughen yame ramni mə narmamə yamə mine kasor norien has minə e tukasəkeikei mhamhə, mərig iriə kasəkeikei ye norien has minə a; kini masor norien has rapita. In e rikiriə ragien tuk narmamə minə tiksin yamə mine kasor min norien has minə a, kini masəkeikei kimi narmamə mə tukasor.

Kughen tukrərəhu narpinien tuk təvhagə hah

2 ¹Kimiə nakamhani mhamə Kughen tukraməkeikei mivəh-si-pən narpinien kimi narmamə yamə mine kasor norien hah. Kini mərig kimiə min, nakasor norien hah; ror pən, narpinien yame kimiə nakamhani, Kughen tukraməkeikei mivəhsi-pre min kimi əmiə, kini ripəh nəmhenien mə kimiə taksəkir norien kape narmamə.^m ²Kitawə kharkun mə nīpig Kughen tukrivəhsi-pən narpinien kimi narmamə yamə mine kasor norien has yamə mine yimini ta, kafan nəkirien in ratuutuk

^m 2:1 Mat 7:1-2; Jon 8:7

əmə. ³Ror məkneikin mə nipig kimiə taksəkir narmamə tuk nahasien kapəriə, mərig kimiə min nakasor əmə norien hah rəmhen kin əriə, kini to nakhapəh nisapien nipig Kughen tukrəkir narmamə iran mivəh-si-pən narpinien kimi əriə. ⁴!Rikimiə ripəh nəsik-pikien norien kape Kughen! In ramor rhuvə pik kimi əmiə, mipəh nəməkinien əmiə; kini kafan nətərigien in rapomh. Mərig kimiə naksor əmə nar apnapig ye nihuvəyen kafan. ?Nakharkun uə nikam mə In ramor norien huvə kimi əmiə mə taksarar ye nətərigien kapəmiə tuk norien has minə?ⁿ

⁵Mərig kapəmia kapə riskai, kini nakhapəh nisararien ye nətərigien kapəmiə tuk norien has minə kapəmiə. Kini tuk nar ai, nakasəvi niemhaa kape Kughen mə tukrivəhsi-pən narpinien ehuə kimi əmiə ye nipig yame In tukrəkir narmamə iran ye norien atuutuk kape nəkirien kafan. ⁶Kughen tukrivəhsi-pən kimi narmamə kirikianə kirikianə raməri-pən əmə narimnar yame kimisor.^o ⁷Mivəh-si-pən nimraghien rerin kimi narmamə yamə mine kasərer tim tim ye nipig mifam tuk norien nar yame ratuutuk. Narmamə minə a yame kisarkut pik tuk norien nar huvə, Kughen tukrəgnəgin əriə tukun, mivəh-si-pən nisaiyen mine nimraghien rerin kimi əriə.^p ⁸Mərig In tukrivəhsi-pən kafan niemhaa mine narpinien kimi narmamə minə tiksın yamə mine kisarkut atuk əmə tuk tipriə, kini mamhaukreikin-pən nimeitairiə tuk nəfrakisien, masəri-pən norien has minə.^q ⁹Narmamə m-fam yamə mine kasor norien has, iriə tuksarə ye nəmhəyen mine nipig əutən minə. Kwənərəus kape nar Isrel tuksəkupən mharəh-pikin nipig əutən minə a, kwasig ikin nəmə tanə pisin pisin minə. ¹⁰Mərig Kughen tukrəgnəgin narmamə minə fam yamə mine kasor norien huvə, mivəh-si-pən nisaiyen mine nəmərinuyen kimi əriə. Tukrəkupən mivəh-si-pən kimi kwənərəus kape nəmə Isrel, kwasig ikin, məməəhu-pən kimi narmamə kape tanə pisin pisin minə. ¹¹Ror məknakin meinai Kughen raməm əmhən kimi narmamə m-fam.

¹²Kughen tukror narpinien kimi nəmə kantri pisin pisin minə tuk norien has minə kapəriə, nar apnapig kimnhapəh nhavəhyen loa yame Kughen rimivəhsi-pən kimi Moses. Kini Kughen tukrəkir nəmə Isrel yamə mine kamhavəh loa, mivəh-si-pən narpinien kimi əriə tuk norien has minə kapəriə. ¹³Ror məkneikin meinai pəh nien mə narmamə yame kasərig loa yame kisatuutuk ye nimri Kughen, mərig narmamə yamə mine kasor nar yame loa ramni, iriə e, Kughen tukrini mə iriə kisatuutuk ye nimrin. ¹⁴Nəfrakisien, nəmə tanə pisin pisin minə khapəh nhavəhyen loa kape Moses. Mərig nipig kirik, kasəri-pən əmə kapəriə nətərigien masor nar yame ratuutuk, rəmhen əmə kin yame loa ramni. In e ramhajoun-pən mə loa kirik aikin yerkiria, kini iriə kharkun nar

ⁿ 2:4 Efes 1:7; 2 Pita 3:15 ^o 2:6 Sam 62:12; Prov 24:12; Mat 16:27; 2 Kor 5:10

^p 2:7 Rom 8:17-18 ^q 2:8 2 Tes 1:8

yame in ratuatuk, mine nar yame ripəh natuatukien, nar apnapig khapəh nhavəhyen loa kape Moses. ¹⁵Iriə kharkun mə loa aikin kape Kughen in a raməmir yerikiria, meinai nipig kasor norien huvə, rikiria raməsik mə, “Norien e rhuvə.” Kini nipig kasor norien has, rikiria raməsik mimə, “Norien e raha.” ¹⁶Kini nipig yakamni-ərhav Nəvsaoyen Huvə, yakamni mimə nipig kirik tukripiuə əfrakis yame Kughen tukrini mə Yesu Kristo tukrəkir narmamə mifam tuk norien kapəriə yamə mine kaməm mine nətərigien kapəriə yame ramerkwaig.

Nəmə Isrel mine loa kape Moses

¹⁷Mərig pəh yakəgkiar kimi əmiə nəmə Isrel. Nakamhani mhamə kimia kwənərəus kape Isrel, kini masətigta ye loa mimə in swatuk kape Kughen tuk nivəh-miraghien əmiə, kini masəgkiar ausit mhamə kimia əmə nakharkun Kughen, kini In rirkun pisin əmə əmiə. ¹⁸Kini nakamhani mhamə nakwənharkun ta naha nhagin yame Kughen rorkeikei, mhamə kimia nakharkun swatuk yame ratuatuk huvə meinai loa kape Moses ramhajoun əmiə kin. ¹⁹Kimia nakamhani pik mhamə nakamhakir nimrin pis minə, mhamə nakasəsia-pen swatuk kape narmamə yamə mine kasəriwək ikin rəpignəp ikin. ²⁰Kini nakhamə nakshajoun yətəwao minə mine kwajikovə minə meinai kimia e nakamhavəh loa yame nirkunien mine nəfrakisien raməmir iran.^r ²¹Rhuvə əmə nakshajoun narmamə pisin pisin minə. ?Mərig rhawor e loa ripəh nhajounien əmiə? Kimia nakshajoun mhamə narmamə tukhapəh nisəkrəhyen. ?Mərig rhawor e naksəkrəh? ²²Kimia nakshajoun mhamə tukpəh nəkrəhyen kin piraovin. ?Mərig rhawor e naksəkrəh kin piraovin? Naksəməkin nanmi nar yame kamərai kin nai. ?Mərig rhawor e naksəkrəh kin narimnar ye nimə kape nəhuakien kimi nanmi nar minə a? ²³Naksəgkiar ausit tuk loa kape Moses. ?Mərig rhawor e naksakapir loa masoriah nhag Kughen? ²⁴In e rəmhen kin yame Nəkwəkwə kape Kughen rimini mimə,

“!Nəmə Isrel! Nəmə kantri pisin pisin minə kamhani hah nhag Kughen tuk norien hah kapəmiə.” (Aes 52:5)

²⁵Tukmə nakasor narimnar fam yame loa kape Moses ramni, norien kape nivəhyen nao kimi yermamə ramor nimtətien mə kimia narmamə kape Kughen. Mərig tukmə naksakapir loa kape Moses, norien kape nivəhyen nao kimi yermamə nipran rikək. ²⁶Tukmə yemə kantri pisin kirik raməri-pən loa kape Moses, nar apnapig kipəh nivəhyen nao kimin, mərig Kughen tukrəm in mə ruauə yermamə kape Kughen rəmhen kin yame kimivəh nao kimi in.^s ²⁷Nəmə kantri pisin pisin yamə mine kisəri-pən loa kape Moses, nar apnapig kipəh nivəhyen nao kimi əriə, mərig iria tuk səkir əmiə nəmə Isrel atuaturuk meinai nar apnapig kimia nimnhavəh

^r 2:20 2 Tim 3:5 ^s 2:26 Gal 5:6

loa kape Moses yame kimirai, kini nar apnapig kimivəh nao kimi əmia, mərig naksakapir loa.

²⁸ Yakaməgkiar məkneikin meinai nivəhyen nao kimi yermamə, ripəh norien mə in ruauə yemə Isrel əfrakis. Nivəhyen nao kimi yermamə pəh nien mə niprai nivəhyen nao. ²⁹ Mərig yermamə yame ravəh Kughen yerkin, yermamə e in e in yemə Isrel əfrah. Kini niprai sakomsaes rəmhen kin mə Nanmin kape Kughen ruivəhsi-ta rikin hah kape yermamə, mərig pəh nien mə loa kape Moses ravəhsi-ta rikin hah kape yermamə. Narmamə minə e, nar apnapig narmamə tukhapəh nhavəhsi-haktəyen əriə, mərig Kughen tukrivəhsi-haktə əriə.[†]

Nipig m-fam Kughen ramor kafan nəgkiarien

3 ¹ Tukmə ror yermamə kirik tukrini mimə, “?Tukmə nivəhyen nao kimi yermamə pəh nien mə niprai sakomsaes əfrah, kini rhawor e nəmə Isrel kamhani mhamə nivəhyen nao kimi yermamə in nar huvə kirik? ?Nəmə Isrel kamhavəh nehuəyen kirik rapita narmamə minə tiksın uə nikam?” ² Kini yo jakhorpin nəgkiarien mimə tukmə ik yemə Isrel kirik, Kughen tukror rhuvə pre kimik ye swatuk pisin pisin. Nar yame raməkupan, Kughen rimmərəhu-pən nəgkiarien atuutuk kafan ye kwermimio. ³ In nəfrakisien mə nəmə Isrel minə tiksın khapəh nisorien nəgkiarien yame iriə kamhani mhamə tuksor. Mərig norien kapəriə ripəh norien mə Kughen tukrakapir kafan nəgkiarien. ⁴ !Nikam! Nar apnapig narmamə m-fam ye tokrei tanə kaseikuə, mərig Kughen ripəh neikuəyen. Rəmhen əmə kin yame Nəkwəkwə kape Kughen ramni mimə, “Kughen, nipig Ik nakəgkiar, nəgkiarien kafam ramhajoun mə Ik nakatuutuk.

Nipig narmamə tuksəkir kafam norien minə, tukhani mhamə Ik nimnor norien has minə, mərig Ik takapita əriə.” (Sam 51:4)

Pol rərəhu atuutuk nəgkiarien ətəwao tiksın

⁵ Mərig tukmə ror yermamə kirik tukrini ye nətərigien əmə kape yermamə mimə, “Kitawə m-fam kasor norien yame ripəh natuutukien. Mərig norien has kapətawə ramhajoun-pən mə Kughen pisin əmə ramor ratuutuk nipig m-fam. Kini tukmə norien has kapətawə ramor swatuk mə narmamə tukhavəh-si haktə Kughen meinai In pisin əmə In ratuutuk, ripəh natuutukien mə In tukrivəhsi-pə narpinien kimi ətawə tuk norien has yame kasor.” ⁶ Mərig nikam. Nəgkiarien e rətəwao. To ripipəh natuutukien mə Kughen tukrivəhsi-pə narpinien kimi ətawə tuk təvhagə has, to Kughen ripipəh nivəhyen swatuk tuk nivəhsi-pəniyen narpinien kimi narmamə m-fam ye tanimtanə.

[†] 2:29 Dut 30:6; Kol 2:11

⁷Kini tukmā ror yermamā kirik tukrini mimā, “Tukmā yakeikuā, kini kafak norien kape neikuāyen ramor əpu mā Kughen pisin əmā raməfrakis, kini narmamā tukhani vi vi In, meinai kharkun mā In pisin əmā ratuatuk, kini tukmā kafak norien kape neikuāyen ramor swatuk mā narmamā tukhavəh-si haktə Kughen, ripəh natuatukien mā Kughen tukrivəhsi-pə narpinien kimi yo.” ⁸Mərig yo yakamni mā tukmā narmamā kisəri-pən nəgkiarien ətəwao məkneikin, tukhani min mhamə, “Rhuvə əmā - pəh kisor norien has minə mamharpin mā narmamə tuksəm mā kitawə m-fam kasor təvhagə has, khavəh-si haktə Kughen meinai In pisin əmā in ratuatuk.” Mərig nəgkiarien e in rahas. Narmamə tiksın kamhani hah nhagik maseikuā mhamə yo yakaməri-pən nəgkiarien ətəwao minə məknakin. Kughen tukrəkir əriə mivəhsi-pən narpinien kimi əriə tukun.

Yermamə kirik rikək yame ratuatuk

⁹?Kini rhawor? ?Kitawə tukhani naha e taktakun? ?Nakhamə ta mā Kughen tukror nihuvəyen kimi nəmə Isrel rapita nəmə ye kantri pisin pisin minə uə? Nikam. Yakwəni ta mā nəsaninien kape təvhagə hah ramarmaru ye narmamə m-fam - ye nəmə Isrel mine ye nəmə kantri pisin minə fam.” ¹⁰In e rəmhen kin yame Nəkwəkwə kape Kughen ramni mimə,

“Yermamə kirik rikək yame ratuatuk, kirikianə əgkap rikək.

¹¹ Yermamə kirik rikək yame ravəh nirkunien;

kini yermamə kirik rikək yame ramarha-kin Kughen.

¹² Narmamə m-fam əgkap kamhaukreikin-pən nimeitairiə kimi

Kughen,

iriə kwəsərpah fam kin norien nəkwai Kughen,

yermamə kirik rikək yame in ramor nihuvəyen, kirikianə əgkap

rikək.”

(Sam 14:1-3, 53:1-3; Pri 7:20)

¹³ “Nəgkiarien kapəriə rapien rəmhen kin napienien kape nəkwai nimir kape yermamə mhə yame raməkwag,

Nerami narmamə m-fam rukwar kin neikuāyen.”

(Sam 5:9)

“Kakonə kape snek ramsi-pən ye nheriə.”

(Sam 140:3)

¹⁴ “Nheramriə rukwar kin nher-pənien kin nar hah kimi narmamə;

kini nəgkiarien kapəriə rəukəh.”

(Sam 10:7)

¹⁵ “Kasaiyu aihuaa əmā tuk nhopniyen yermamə;

¹⁶ aikin minə fam yame kamhavən ikin, kasoriah narimnar, masor

narmamə kasərig rahas,

¹⁷ kini iriə kaseinein swatuk kape nəmərinuyen.”

(Aes 59:7)

¹⁸ “Mhapəh nhasiaiye Kughen nīpig kirik.”

(Sam 36:1)

^u 3:9 Rom 1:18–2:24; 3:23

¹⁹Kitawə kharkun mimə narimnar fam yame loa e ramni in kape narmamə yame Kughen rimivəhsi-pən loa kimi əriə. Ror məknakin mimə yermamə kirik rikək yame rirkun nhorpinien nəgkiarien yame Kughen ramni. Kini narmamə m-fam ye tokrei tanə tukasəkeikei masərer ye nimri Kughen mimə In tukrəkir əriə. ²⁰Ror məknakin, pəh nien mə Kughen raməm mə narmamə kisatuatuk ye nimrin meinai kasəri-pən loa kape Moses. Nikam. Loa ramhajoun-pən mə kitawə fam yor təvhagə hah minə.^ν

Nhatətəyen əmə ramor yermamə ratuutuk ye nimri Kughen

²¹Mərig taktakun mine, Kughen rimnor əpu ta kafan swatuk mə narmamə tukhauə misatuatuk ye nimrin. Swatuk e pəh nien mə nəri-pənien loa kape Moses. Nəgkiarien minə ye loa, mine nəgkiarien kape profet minə kupan kamhani-ərhav swatuk pisin kirik. ²²In e mə Kughen ramor narmamə kisatuatuk ye nimrin nipig kishatətə ye Yesu Kristo. Kini Kughen ramor məkneikin kimi narmamə m-fam yamə mine kishatətə iran. Narmamə m-fam kisəm nəmhen əmə,^ω ²³meinai narmamə m-fam kasor təvhagə hah, kini masəvi-əkiə ye swatuk kape natuutukien kape Kughen yame rhuvə makhak. ²⁴Kini ye nihuvəyen kafan, Kughen ramni mə iriə m-fam yamə mine kishatətə iran, iriə tuksatuatuk əmə ye nimrin, mhauə narmamə kafan, rəri-pən nərigien kafan. Iriə khapəh nisərokien nar kirik mimə tukhauə misatuatuk, mərig Kristo rimnərok swatuk kapəriə, in e rimamhə mirisin əriə tuk təvhagə hah minə kapəriə.^x

²⁵Kughen rimnher-pə kin Kristo mə In sakrefaes; nitawin rimivəh narpinien mine niemhaa kape Kughen tuk təvhagə hah. Kini Kughen raməspir təvhagə hah minə kape narmamə nipig kamhani nəfrakisien mə Kristo rimamhə tuk əriə. Kughen ramor swatuk a mə tukrhajoun mə kafan norien in ratuutuk huvə, meinai ye kafan nətərigien yame rapomh, in ripəh norien narpinien tuk təvhagə hah yame narmamə kimisor kupan. ²⁶Rimnor məknakin mə tukrhajoun ətawə taktakun mine mə norien kafan in ratuutuk. Kini Kughen atuk əmə ramni mə narmamə yamə mine kishatətə ye Yesu Kristo, iriə kwəsatuatuk ta ye nimrin.

²⁷Ror məknakin, yermamə kirik rikək yame rirkun nəgkiar-ausitien tuk nar kirik yame rimnor muə in matuutuk ye nimri Kughen. ?Kini rhawor e narmamə kiseinein nisəgkiar-ausitien mhamə kimisor nar kirik mhauə misatuatuk ye nimri Kughen? Meinai yermamə kirik rikək yame rirkun nəri-pənien loa muə matuutuk ye nimri Kughen. Mərig nhatətəyen əmə ramor narmamə kisatuatuk ye nimrin. ²⁸Ror məknakin meinai kitawə kamharaptərək in tim tim nhatətəyen ramor swatuk mə narmamə kasatuatuk ye nimri Kughen, pəh nien mə nəri-pənien nəgkiarien kape loa.

^ν 3:20 Sam 143:2; Rom 7:7; Gal 2:16 ^ω 3:22 Gal 2:16 ^x 3:24 Rom 5:1

²⁹Kughen pəh nien mə in Kughen kape nəmә Isrel әмә. In Kughen min kape nəmә tanә pisin pisin minә,^y ³⁰meinai Kughen kirikianә әмә, yame In ror narmamә kisatuatuk ye nimrin ye swatuk kirikianә әмә. In e nhatätәyen kapәriә. Nar apnapig мә iriә nәмә Isrel uә iriә nәмә kantri pisin pisin minә.^z ³¹?Mәrig rhawor ye loa kape Moses e taktakun? ?Nakharkun мә nhatätәyen e ramor loa e in nar apnapig uә? Nikam. Mәrig nipig kishatәtә әмә ye Kughen, kini ye norien a, kasәri-pән atuatuk swatuk әfrakis kape loa.^a

**Ebrahim rhatәtә ye Kughen, ror pән Kughen
rimnor in ratuatuk ye nimrin**

4 ¹Ebrahim in nuknei kwәнәрәus kape nәмә Isrel. Taksәrig ru naha nhagin swatuk yame Ebrahim rimnәri-pән ror pән ruә matuatuk ye nimri Kughen. ²Kughen rimnor Ebrahim ratuatuk ye nimrin, mәrig pəh nien мә ye norien huvә minә kape Ebrahim. Ripi мә norien huvә kafan in swatuk kape natuatukien, to Ebrahim rirkun nәgkiar-ausitien tukun. Mәrig Ebrahim to ripəh nәgkiar ausitien tuk nar kirik^b ³meinai Nәkwәkwә kape Kughen ramni мә,

“Ebrahim rimnhatәtә ye Kughen, Kughen rimini мә Ebrahim in ratuatuk ye nimrin.” (Jen 15:6)

⁴Nipig yermamә kirik ramor wok tuk nәrokien, kafan yermaru tukripəh nini-pәnien tukun мә kafan nәrokien in nar kirik yame ravəhsi-pән apnapig әмә. Mәrig tukramәkeikei mivəh-si-pән nәrokien tuk wok kafan. ⁵Mәrig pəh nien мә kitawә tuksor wok kape Kughen мә In tukrivəhsi-pә nәrokien iran kimi әtawә muә misatuatuk ye nimrin. Kitawә tukshatәtә әмә ye Kughen, kini In ramor мә kitawә kwәнhauә misatuatuk. Kughen pisin әмә In tukror narmamә has minә kamhauә misatuatuk ye nimrin. ⁶King Deved in rimnәgkiar kin nar e nipig in rimnamni-әrhav mimә nihuvәyen әfrakis tukrivən tuk narmamә yamә mine Kughen ramni мә iriә kisatuatuk ye nimrin, mәrig pəh nien мә ye norien huvә yame iriә kasor. In mamni mimә,

⁷“Nihuvәyen әfrakis ramvən tuk narmamә yamә mine Kughen ramәspir әriә tuk norien has minә kapәriә, mamәru-kin norien has kapәriә.

⁸Nihuvәyen әfrakis ramvən tuk narmamә yamә mine Kughen Yermaru ripəh niraptәrәkinien tәvhagә has kapәriә yerkin.”

(Sam 32:1-2)

⁹?Rikimiә ramәsik мә nihuvәyen әfrakis ramәmir ye narmamә yamә mine kimivəh nao kimi әriә, in e nәмә Isrel, uә nihuvәyen әfrakis ramәmir ye narmamә yamә mine kipəh nivəhyen nao kimi әriә, in e

^y 3:29 Rom 10:12 ^z 3:30 Dut 6:4; Gal 3:20 ^a 3:31 Mat 5:17 ^b 4:2 1 Kor 1:31

nəmə kantri pisin pisin minə? !Ewəh! Raməmir min ye nəmə kantri pisin pisin minə, meinai yakməni ta mə Ebrahim rimnhatətə ye Kughen, Kughen rimini mə in ratuatuk ye nimrin. ¹⁰?Kini naha nipig yame Kughen rimini mə Ebrahim ratuatuk iran? ?Ye nipig kivəh nao kimin, uə ye nipig kimipəh hanə nivəhyen nao kimin? Kughen rimini vi vi in, kwasig ikin kipivəh nao kimin. ¹¹Kini nipig kimivəh nao kimi Ebrahim, in rəmhen kin nimtətien yame ramhajoun əfrakis mə yermamə in ratuatuk ye nimri Kughen meinai rimnamhatətə ye Kughen nipig kipəh hanə nhavəhyen nao kimin. Kini ror məkneikin, pəh nien mə Ebrahim in tatə kape narmamə m-fam yamə kivəh nao kimi əriə, mərig in tatə kape narmamə m-fam yamə mine kishatətə ye Kughen. Kini Kughen ramni mə iriə kisatuatuk ye nimrin tuk nhatətəyen kapəriə.^c ¹²Kini Ebrahim in tatə kape narmamə tiksini min, iriə yame kivəh nao kimi əriə. Mərig pəh nien mə In kapəriə tatə meinai kivəh nao kimi əriə, mərig In kapəriə tatə meinai iriə min kisəri-pən swatuk kape nhatətəyen yame kapəriə e tatə Ebrahim rimnəri-pən kupan ai kipivəh nao kimin.

¹³Kughen rimirpen Ebrahim mine kafan kwənərəus min mə tokrei tanə tukruə kapəriə tuk nipig kirik. Mərig loa ripəh nien mə swatuk yame promes e tukruə mor nəfrakisien kin. Mərig tukruə mor nəfrakisien kin ye natuatukien yame ramsi-pən ye swatuk kape nhatətəyen.^d ¹⁴Ror məknaikin meinai ripi mə promes ripiua mipior nəfrakisien kin nipig narmamə kisəri-pən loa, rikiriə ripiəsik mə iriə kisatuatuk ye loa; kini swatuk kape nhatətəyen ripior nar apnapig kin, kini promes a kape Kughen nipran ripirkək.^e ¹⁵Mərig narmamə m-fam kisakapir loa, ror mə kamhavi-pə niemhaa kape Kughen. Mərig ripi mə loa rikək, to kipəh niniyen mə narmamə kisakapir loa.^f

¹⁶Ror məkneikin, promes ramuə mor nəfrakisien kin ye nimraghien kapətawə ye swatuk kape nhatətəyen mə promes tukruə ye nihuvəyen yame Kughen ramautə-pə kin kimi ətawə, kini kitawə kharkun əfrakis mə kafan promes in kape kwənərəus minə fam kape Ebrahim, pəh nien mə kape narmamə əmə yamə mine Kughen rimivəhsi-pən loa kape Moses kimi əriə, mərig kape narmamə mine kasəri-pən swatuk kape nhatətəyen rəmhen kin Ebrahim. In tatə kapətawə fam.^g ¹⁷⁻¹⁸Rəmhen kin yame Nəkwəkwə kape Kughen ramni mimə,

“Jakor ik mə takuə nuknei kwənərəus kape kantri minə khapsaah.”

(Jen 17:5)

Kughen rimini mə tukrivəhsi-pən mikupni minə tukhapsaah. Nar apnapig Ebrahim rimnəm mə promes a rəusik-əusik pik; mərig rimnhatətə tim tim iran, meinai ruirkun mə Kughen e in e ravəhsi-pən nimraghien kimi

^c 4:11 Jen 17:10-11 ^d 4:13 Jen 17:4-6; 22:17-18; Gal 3:29 ^e 4:14 Gal 3:18

^f 4:15 Rom 3:20; 5:13 ^g 4:16 Gal 3:7

narmamə yamə mine kwənhambə, mor nar kirik yame rikin raməsik mə tukror, kini nar ai ruə məfrakis. Kughen rimivəhsi-pən promes a kimi Ebrahim mimə,

“Kwənərəus minə kafam tukhapsaah tukhapsaah, kini to kipəh nəvhuekin-famien əriə.”^h (Jen 15:5)

Ebrahim rimini nəfrakisien ye nəgkiarien a, mə in tukruə rīp kantri minə khapsaah. ¹⁹Nhatətəyen kafan rīpəh neiwaiyuyen, nar apnapig in ruirkun mə rinəhuaru natukrimhə meinai kafan newk ipakə wan hundred, kini muirkun mə Sera rimnəpiəhuaru, nitip kape kwajikovə rinaukei.ⁱ ²⁰Ebrahim rimipəh nəta-ətayen ye kafan nhatətəyen ye promes kape Kughen. Nəfrakisien, kafan nhatətəyen ramhaktə maməusik-əusik məmhen min, kini mivəh-si haktə nhag Kughen. ²¹In rimirkun huvə yerkin mə Kughen ravəh nəsaninien tuk norien kafan promes tukruə mor nəfrakisien kin. ²²Ye norien a in a,

“Kughen rimini mə Ebrahim in ratuatuk ye nimrin.” (Jen 15:6)

²³Nəgkiarien e yame ramni mə “Kughen rimini mə Ebrahim in ratuatuk ye nimrin,” kipəh niraiyen kimə kape Ebrahim pisin əmə, ²⁴mərig kimirai min kimə kapətawə e yamə mine Kughen tukrini mimə kitawə kisatuatuk ye nimrin, mishatətə ye Yermamə yame rimivəh miragh Yesu Yermaru kapətawə ye nimhəyen kafan. ²⁵Kimneighan-pə kin Yesu ruə mimhə tuk təvhagə hah minə kapətawə, kini Kughen rimnor In rimimragh min ye nimhəyen mə In tukror swatuk mə kitawə tuksatuatuk ye nimrin.^j

Nəmərinuyen mine nagienien

5 ¹Kitawə kishatətə ye Kristo, Kughen ramni mə kitawə kwəsatuatuk ye nimrin. Ror pən, Yesu Kristo Yermaru kapətawə rimnor swatuk kimi ətawə mə kitawə kamhavəh nəmərinuyen kitawə Kughen. ²Ye nhatətəyen kapətawə, norien yame Kristo rimnor riməpik ətawə khaue ye nimri Kughen mə tukhavəh nihuvəyen yame Kughen ramautə-pə kin kimi ətawə. Kini nihuvəyen e in e kitawə kisarə iran ai taktakun. Kini kitawə kisagien ai taktakun meinai kitawə kwənharkun huvə mə tukhavəh nehuəyen kape Kughen. ³Kini nar kirikianə min, tukasəkeikei misagien ye nipig tukmə kamharəh-pikin nipig əutən minə, meinai kharkun mə nipig əutən minə a kəsasitu irətawə mə tuksərer tim tim ye nipig kape nahasien.^k ⁴Kini nipig kasərer tim tim, Kughen, rikin ramagien tuk ətawə. Kini nipig kharkun mə Kughen rikin ramagien tuk ətawə, kini kitawə kasərhə-pən tim tim nətərigien kapətawə ye Kughen. ⁵Kini narimnar yame kasərhə-pən tim tim nətərigien kapətawə iran tukun, kharkun mə tukhauə misor nəfrakisien kin, meinai In rimivəhsi-

^h 4:17 Jon 5:21 ⁱ 4:19 Jen 17:17 ^j 4:25 Aes 53:4-5 ^k 5:3 Jem 1:2-3; 1 Pita 1:5-7

pə Nanmin kafan kimi ətawə, kini Nanmin ravəhsi-pə norkeikeiyen kape Kughen rukwar yerkitawə.

⁶Kini nīpig yame kitawə khapəh nhavəhyen nəsaninien tuk nivəh-miraghien ətawə, ye nīpig atuutuk yame Kughen rimini,¹ Kristo rimamhə tuk nivəh-miraghien ətawə nəmə has yamə mine khapəh nhasaiyen Kughen. ⁷Tukmə yermamə kirik, nar apnapig mə in yemə atuutuk kirik, kini [rirəh pikin nīpig əutən kirik natukrimhə], mərig narmamə kwatiksın əmə to kharkun niseighanien kin nimraghien kapəriə tuk nivəh-miraghien in. Tukmə ror yermamə kirik tukraməkeikei mimhə min tuk nivəh-miraghien yermamə kirik yame kafan norien rhuvə. ⁸Mərig Kughen rimnhajoun kafan norkeikeiyen kimi ətawə ye norien e mimə nīpig kitawə kasor hanə təvhagə hah, kini Kristo rimamhə tuk nivəh-miraghien ətawə.^m

⁹Nitaw Kristo rimnaiyu ye nīpig rimamhə tuk ətawə, Kughen rimnor ətawə kisatuutuk ye nimrin. Ror pən, kitawə kharkun huvə mə Kristo tukrivəh miragh ətawə tuk niemhaa kape Kughen yame tukritərhav-pə ye Nīpig Kwasig.ⁿ ¹⁰Nīpig kimnasor tikmir kitawə Kughen, nimhəyen kape Tini rimnor swatuk kimi ətawə mə tukhauə mhavəh nəmərinuyen kitawə Kughen. Kini nar e yame rhuvə rapita, in e mə kitawə kwənharkun huvə mə Kughen tukrivəh miragh ətawə ye niemhaa kafan meinai Yesu Kristo ramragh ai taktakun. ¹¹Yesu Kristo Yermaru kapətawə yame rimnor ətawə khauə mhavəh nəmərinuyen kitawə Kughen, In ramor min rikitawə ramagien tuk narimnar yame Kughen ramor ye nimraghien kapətawə.

Adam rimivi-pə nimhəyen, kini Kristo ravəhsi-pə nimraghien

¹²Apa kupan, kwən e Adam rimnor təvhagə has, kini ror pən, yermamə kirikianə əmə yame rimivi-pə təvhagə ruə ye tokrei tanə. Kini təvhagə has rimivəh nimhəyen muə eikin e. Kini ror məknakin, narmamə m-fam tukasəkeikei mhamə meinai iriə m-fam kasor təvhagə hah.^o ¹³Meinai narmamə kasor təvhagə has kwasig ikin Kughen ripivəhsi-pə Loa kape Moses. Mərig nīpig Loa kape Moses rimnamrirkək hanə, to kipəh niniyen mə kasəkapir loa, kini Kughen rikin ripəh nəsikien kapəriə təvhagə hah minə. ¹⁴Mərig nar apnapig Kughen rikin ripəh nəsikien kapəriə təvhagə hah minə, narmamə yamə mine kimnisarə ye nīpig kape Adam muə meriaji-pə Moses, iriə m-fam kwənhamhə. Nar apnapig narmamə kipəh niniyen mə kimisakapir Loa rəmhen kin yame Adam rimnakapir Loa, mərig iriə mifam kwənhamhə.

Ye norien minə tiksın, Adam in rəmhen kin Kristo yame rimauə mikwasig, meinai naha nhagin yame Adam rimnor rimauə tuk narmamə

¹ 5:6 Gal 4:4 ^m 5:8 Jon 3:16; 1 Jon 4:10 ⁿ 5:9 Rom 1:18; 2:5; Efes 2:3-5 ^o 5:12 Jen 3:6; Rom 6:23

mifam, rəmhen kin yame naha nhagin yame Kristo rimnor rimauə tuk narmamə mifam. ¹⁵Mərig norien yame Kughen ramor kimi ətawə ror pisin ye norien kape nakapirien loa. Yermamə kirikianə əmə e Adam rimnəsik nəkwai Kughen mivi-pə nimhəyen tuk narmamə khapsaah. Mərig nar yame rhuvə rapita, in e mə yermamə kirikianə əmə e Yesu Kristo rimnor swatuk kimi ətawə mə Kughen tukrautə-pə kin kafan nihuvəyen ehua kimi narmamə khapsaah tuk nəspirien təvhagə has kapəriə. ¹⁶Yakamni min mimə nihuvəyen ehua kape Kughen yame In ramautə-pə kin kimi narmamə, in ror pisin əgkap ye kwənkwaï təvhagə hah kape Adam. Kwən a rimnor təvhagə hah mikirikianə əmə, Kughen rimnəkir mivəh-si-pən narpinien kimin. Mərig, nipig kitawə narmamə khapsaah kasor təvhagə has ripsaah, Kughen ravəhsi-pə əmə nar huvə kimi ətawə, kini rimnor mimə kitawə kisatuatuk ye nimrin. ¹⁷Təvhagə hah kape yermamə kirikianə əmə e Adam rimnor nimhəyen ramarmaru ye narmamə m-fam. Mərig nar kirik min yame rehuə rapita in e nar yame yermamə kirikianə əmə e Yesu Kristo rimnor. Narmamə m-fam yamə mine kamhavəh nihuvəyen kape Kughen yame In ramautə-pən kin kimi əriə, kini mhani nəfrakisien mə Kughen tukror əriə kisatuatuk ye nimrin, iriə tukhavəh nimraghien rerin. Kini iriə Yesu Kristo tukasarmaru ye narmamə.

¹⁸Nəfrah. Adam rimnor təvhagə hah kirik mor swatuk kirik kimi narmamə m-fam mə Kughen tukraməkeikei mivəh-si-pən narpinien kimi əriə. Kini ye norien kirikianə əmə min, Kristo rimnor nar atuatuk kirik, kini mor swatuk kimi narmamə mə tukhauə misatuatuk ye nimri Kughen. Natuatukien a ramor mə narmamə m-fam kharkun nhavəhyen nimraghien rerin.^p ¹⁹Narmamə khapsaah kwənhauə yor təvhagə hah minə meinai kwən a Adam rimnəsik nəkwai Kughen. Mərig narmamə khapsaah tukhauə misatuatuk ye nimri Kughen meinai yermamə a Yesu Kristo rimnor nəkwai Kughen.^q

²⁰Kughen rimivəh-si-pə Loa mə tukirkun niniyen mə narmamə kasəkapir pik loa. Mərig nipig kimini kimə narmamə kasəkapir pik loa, nihuvəyen yame Kughen ramautə-pə apnapig əmə kin rimauə mehuə mapita, ²¹mə nihuvəyen tukrapita təvhagə hah. Təvhagə hah ramarmaru ye narmamə mfam mamor nimhəyen kimi əriə. Mərig taktakun ai nihuvəyen yame Kughen ramautə-pə kin kimi ətawə ramarmaru irətawə, kini mamor narmamə kisatuatuk ye nimrin, mamhavəh nimraghien rerin ye Yesu Kristo Yermaru kapətawə.^r

Nəsaninien kape təvhagə hah tukripəh nəruk-ətərəkin-ien ətawə

6 ¹?Kini ror məknakin mimə kitawə tukshaw-ni? Tukmə ror yermamə kirik tukrini mimə, “Rhuvə mə tukasəkeikei masor təvhagə hah

^p 5:18 1 Kor 15:22 ^q 5:19 Aes 53:11 ^r 5:21 Rom 6:23

mamharpin mə nihuvəyen kape Kughen tukrehuə min məmhen.”

²Nikam, ripəh natuatukien. Nipig nipraitawə raməkeikei kimi ətawə mə taksor təvhagə has, kitawə tukhapəh nisorien nəkwən, rəmhen kin yame mə to yermamə kirik rəgkiar kimi yermamə yame ruamhə ta, kini to ripəh norien nəkwən. ³Nakharkun uə nikam mə kimnor baptaes irətawə ye nhag Yesu Kristo, kini baptaes a ramhajoun mimə kitawə kwənhauə kirikianə kitawə Yesu Kristo. Kini kwəsəpəh nimraghien kupan kapətawə rəmhen kin yame kitawə kwənhamhə kitawə Yesu Kristo.^s ⁴Ror məknekin, nipig kamor baptaes irətawə, in rəmhen əmə kin yame kitawə kwənhamhə ta, kini kiminim ətawə kitawə Kristo. Kini ror məknakin mə kitawə taksəri-pən swatuk kape nimraghien wi, rəmhen kin yame Kughen Tatə rimivəh miragh Kristo ye nimhəyen, ye nəsaninien ehua kafan.^t

⁵Kwəsəpəh nimraghien kupan kapətawə rəmhen kin yame kitawə kwənhamhə kitawə Yesu Kristo. Kini ye norien kirikianə əmə min, taksarə ye narəyen wi kirik, rəmhen kin yamai Kughen rimivəh miragh Yesu Kristo ye nimhəyen kafan. ⁶Kitawə kharkun mə nipig kimnəsik-pən Yesu Kristo ye nai kamarkwao kin, kimnəsik-pən min nimraghien akwas kapətawə iriə min; ror məknakin mə taktakun ai kitawə khapəh nisorien norien has yame nipraitawə rorkeikei mə tukror. Kini təvhagə has rapəh narmaruyen irətawə,^u ⁷meinai Kughen rimirisin ətawə, təvhagə hah ripəh narmaruyen irətawə rəmhen kin yame mə to yermamə kirik rəgkiar kimi yermamə yame ruamhə ta, kini to ripəh norien nəkwən.

⁸In rəmhen kin yame kitawə kimnhamhə kitawə Kristo, kini ror məkneikin kishatətə mə tukhamragh min kitawə min taktakun, mine ye nipig yame tukripiuə. ⁹Kashatətə məknakin meinai kharkun mhamə Kughen rimivəh miragh Kristo ye nimhəyen kafan, to ripəh nimhə-minien. Nimhəyen ripəh narmaruyen iran. ¹⁰In rimamhə mikirikianə əmə, kini ye nimhəyen kafan rimivəh-si ta nəsaninien fam kape təvhagə hah. Mərig ramragh ai taktakun, kini ye nimraghien kafan in ramragh mə tukrivəh-si haktə nhag Kughen. ¹¹Kini ye norien kirikianə əmə min, ye nəmien kapəmiə, təvhagə hah to ripəh niviyen nərigien kapəmiə rəmhen kin yame nar kirik rikək yame to rivi nərigien kape yermamə yame ruamhə ta. Nipran ramni mə təvhagə hah, kafan nəsaninien rikək tuk nivipənien əmiə. Mərig ye nimraghien kapəmiə ai taktakun, taksəm əmiə minə mə naksofugin-pən ye Yesu Kristo mhamragh tuk nivəhsi-haktəyen nhag Kughen.^v

¹²Ror məknakin mə takhapəh niseighanien kin təvhagə hah mə tukrarmaru ye nipraimiə yame tukrimhə tuk nipig kirik. Takhapəh niseighanien kin mə taksor nəkwai nətərigien has yame nipraimiə

^s 6:3 Gal 3:27 ^t 6:4 Kol 2:12 ^u 6:6 Gal 5:24 ^v 6:11 2 Kor 5:15; Gal 2:19

rorkeikei.^w ¹³Takhapəh niseighan-min-ien kin nor-nor nipraimiə minə mə təvhagə has tukrarmaru irəmiə naksor təvhagə has. Mərig seighaan kin nimraghien fam kapəmiə kimi Kughen, meinai kimiə e narmamə yame Kughen rimivəh-si ta əmiə ye nimhəyen məhi-pən əmiə ye nimraghien. Kini seighaan kin nor-nor nipraimiə minə mə Kughen tukrarmaru irəmiə naksor nar yame ratuatuk ye nimrin.^x ¹⁴Ror məkneikin meinai təvhagə hah ripəh narmaruyen irəmiə meinai taktakun ai, nakhapəh nisarə-ətginiən Loa kape Moses, mərig nakasarə ətgin nihuvəyen yame Kughen ramautə-pə kin kimi ətawə.^y

Yor wok minə kape norien atuutuk

¹⁵?Kini kitawə tukshaw-ni e? Tukmə ror yermamə kirik tukrini mimə, “Rhuva. Pəh kisor norien minə, nar apnapig mə in təvhagə hah meinai Loa ripəh narmaruyen irətawə, mərig nihuvəyen yame Kughen ramautə-pə kin kimi ətawə ramarmaru irətawə.” Nikam, ripəh natuatukien. ¹⁶Nakharkun uə nikam mə nipig nakseighan-pən kin əmiə kimi yermamə kirik mə taksor nəkwan, kimiə nakhauə slef kafan. Kimiə slef kape naha yermamə yame naksor nəkwan. Swatuk kiraru mə to naksəri-pən: Ye swatuk kirik takhauə yorwok kape təvhagə hah; kini swatuk e ramvən tuk nimhəyen. Kini ye swatuk kirik min, takhauə yorwok kape norien nəkwai Kughen, kini swatuk e ramkir-pən əmiə naksatuutuk ye nimri Kughen.^z ¹⁷Kitawə kamhani vi vi Kughen meinai nar apnapig nimisor yorwok kape təvhagə hah apa kupan, mərig kwasig, nimisor norien yame kimnhajoun əmiə kin ye rikimiə m-fam. ¹⁸Kughen ruirisin əmiə ye təvhagə hah, kini təvhagə hah, kafan nəsaniniən rikək tuk narmaruyen irəmiə. Kini nakwənhauə slef kape norien yamə mine kisatuutuk ye nimri Kughen.

¹⁹Yakamni nuhpikiniən kin slef meinai narmamə ye tokrei tanə kharkun norien kape slef; kini nətərigien kapəmiə ripəh nəmhenien tuk nirkunien narimnar kape Kughen. Apa kupan, nimiseighan kin nor-nor nipraimiə minə mə iriə slef kape norien yame ror naurisien, mine slef kape nahasien yame ramhaktə mamehuə. Mərig taktakun ai, seighaan kin nor-nor nipraimiə mə iriə slef kape norien yame ratuatuk, kini takhauə narmamə yame Kughen rimnəərəhu karin əmiə mə kafan. ²⁰Nipig kimiə nimisor slef kape təvhagə hah, norien yame ratuatuk ye nimri Kughen ripəh narmaruyen irəmiə. ²¹In apa kupan nimisor norien has yamə mine naksauris kin ai taktakun mine. Kini norien has minə a ripəh nivəhsi-preyen nihuvəyen kirik; kwənkwan in əmə e nimhəyen. ²²Mərig taktakun ai, Kughen rimirisin əmiə ye təvhagə hah, kini nakwənhauə slef minə kape norien nəkwai Kughen. Kini kwənkwan nihuvəyen yame nakamharhi

^w 6:12 Jen 4:7 ^x 6:13 Rom 12:1 ^y 6:14 1 Jon 3:6 ^z 6:16 Jon 8:34; 2 Pita 2:19

ramkir-pən əmiə naksatuatuk ye nīmri Kughen, mamhavəh nīmraghien rerin. ²³Ror məknakin meinai nərōkien kape təvhagə hah in nīmhəyen; mərig nar yame Kughen ravəhsi-pə apnapig əmə kimi ətawə, in e nīmraghien rerin yame ramsi-pən tuk Yesu Kristo Yermaru kapətawə.^a

Loa ripəh narmaruyen irətawə

7 ¹Piak minə mine nowinik minə. Kimiə nakwənharkun norien kape loa. Loa kape Moses ramarmaru ye narmamə nipig iriə kamhamragh əmə. ²Rəmhen kin nuhpikini e yame ramni mə tukmə piraovin kirik tukrarkurək, loa ramni mə kafan a yerman ye nipig karamragh; mərig tukmə yerman e ruamhə, loa ramni mə piraovin rirkun nəriwəkien. ³Mərig tukmə kafan yerman ramragh hanə, kini rarar maməri-pən yerman pisin kirik, kamni kimə in yor təvhagə hah meinai rimnor pən kafan yerman. Mərig tukmə kafan yerman ruamhə, loa kape narkurəkien ripəh nīraptərəkīn-minien piraovin a, kini nar apnapig raməri-pən yerman pisin, tukpəh niniyen mə ramor pən kafan yerman yame ruamhə ta.

⁴Piak minə mine nowinik minə. Ye norien kirikianə əmə min, kimiə nīmisor kirikianə kimiə Yesu Kristo, rəmhen kin yame kimiə nakwənhamhə kimiə min ye nai kamarkwao kin. Kini nipig nakwənhamhə, loa kape Moses ripəh nīraptərəkīn-minien əmiə ai taktakun. Kini kimiə naksəmhen kin piraovin kirik yame kafan yerman ruamhə, kini taktakun ai in ripəh narkurəkien; kini in rirkun nəri-pənien yerman pisin kirik. Kapəmiə yerman kupan e in e Loa. Mərig taktakun ai, kimiə naksəri-pən yerman pisin kirik, In e Yesu Kristo, yame Kughen rimivəh miragh In ye nīmhəyen kafan. Kini nakamhakwasig kin mə nīmraghien kapəmiə tukror kwənkwan huvə, kini Kughen rikin ramagien tukun. ⁵Nipig nətərig-atukien kape yermamə yame rahas ramarmaru irətawə, nətərigien has minə kapətawə ravi-pən ətawə mə tuksor norien has minə ye nīpraitawə. Kini nipig loa ramhajoun nar has, kini rikitawə ramvən tukun. Ror məknakin, kasor təvhagə has rehuə. Kini kwənkwaī təvhagə hah minə a, in nīmhəyen əmə. ⁶Mərig taktakun ai, kitawə khapəh nisarə-ətgini e loa kape Moses, meinai in rəmhen kin yame kitawə kwənhamhə ye loa; loa ripəh narmaruyen irətawə e towei mine. Kini taktakun ai, kitawə slef minə kape Kughen; mərig khapəh nisəri-pənien swatuk akwas tuk nəri-pənien loa yame kimirai; mərig kasəri-pən swatuk wi kape Nanmin kape Kughen.^c

**Yakamarkut mə jakor nar huvə kirik; kini mərig təvhagə
hah ramarkut kimi yo mə jakəpəh norien nar huvə**

7?Kini kitawə tukshaw ni? Tukmə ror yermamə kirik tukrini mimə,
“Loa in nar has meinai ramni-əhu norien yame rahas, kini ramor rikitawə

^a 6:23 Rom 5:12,15 ^b 7:4 Rom 6:2,11 ^c 7:6 Rom 8:2; 6:4

ramvən əmə tukun.” Mərig nikam - ripəh natuatukien. Yo yakirkun əmə mə təvhagə hah rhawor pən iran mine meinai loa ramhajoun yo kin. Loa to ripipəh nini-əhuyen yo mə rikik tukripəh nəkrəhyen kin nar kirik, kini to yo yakpipəh nirkunien norien kape nanipiniən mə rhawor pən iran mine.^d ⁸Loa ramni-əhu mə rikik tukripəh nəkrəhyen kin nar kirik kape yermamə kirik, kini nipig yakərig loa e, nətərigien yerikik yame rahas ramarkut kimi yo mə rikik tukrəkrəh kin nar kirik kape yermamə kirik. Mərig to loa ripipəh nini-əhuyen təvhagə has, nətərigien yerikik yame rahas to ripipəh niviyen yo mə jakanipin mamor təvhagə hah.^e ⁹Apa kupan, nipig yimneinein hanə loa, rikik ripəh nəsikien təvhagə hah, yimnamarə huvə əmə. Mərig nipig yimauə mirkun loa, nəsaniniən kape təvhagə hah rimauə mamragh min miskai, kini yimirkun mə jakaməkeikei mimhə tuk təvhagə hah kafak. ¹⁰Kini yimnəm mə nəgkiarien e kape loa yame rimauə mə tukror narmamə tukhamragh, mərig nəfrakisien mə ravi-pə əmə nimhəyən^f ¹¹meinai loa ramni-əhu təvhagə hah, kini nipig yakərig nəgkiarien kape loa, nətərigien yerikik yame rahas ramarkut kimi yo mə jakor təvhagə has yame loa ramni-əhu. Kini nətərigien yerikik yame rahas rimneikuə irak mimə tukmə yimnəri-pən huvə loa kape Moses, yakpivəh nimraghien rerin. Mərig yimneinein nəri-pən-famien, kini nəgkiarien kape loa rimini mə jakaməkeikei mimhə meinai yimnəsik loa mamor təvhagə hah.^g

¹²Mərig loa ramərhakə yame rimasi-pən tuk Kughen, kini nəgkiarien kape loa kimnhasi-pən ye Kughen kisəmirhakə, misatuatuk, mhahuvə misasitu ye narmamə.^h ¹³Kini tukmə ror yermamə kirik tukrini mimə, “Loa in nar huvə əmə, mərig rimnəvheikin mivəhsi-pə əmə nimhəyən.” Mərig nikam, nəgkiarien e ripəh natuatukien. Nipig yimauə mirkun nəgkiarien kape loa, nar apnapig mə loa in rhuvə, mərig rikik rimavən tuk təvhagə hah yame ramni-əhu, kini yo yimnor təvhagə hah yame kwənkwan in nimhəyən. Ror məknakin mə pəh nien mə loa yame ravəhsi-pə nimhəyən, mərig norien hah. Loa ramhajoun mə jakaməkeikei mimhə tuk norien has mə jakirkun mə norien has kafak in təvhagə has əfrakis.

¹⁴Kitawə kharkun mə loa rimasi-pən ye rao ye neai; mərig yo, yo kape tokrei tanə əmə. In rəmhen kin yame yimauə slef kape təvhagə has. ¹⁵Nar yame yakamor ramuh tipir yerikik ye nipig mifam, meinai nar huvə yame yakorkeikei mə jakor, yakpəh norien; kini yakamor əmə naha nhagin yame yakpəh norkeikei-pikien mə jakor.ⁱ ¹⁶Nipig jakərig rahah yerikik tuk təvhagə hah yame yakamor, ramhajoun pən mə

^d 7:7 Eks 20:17; Dut 5:21 ^e 7:8 Gris ramni mimə, “To loa ripirkək, in rəmhen kin yame nətərig-atukien kape yermamə yame rahas rimamhə mirkək.” ^f 7:10 Luk 10:28; Lev 18:5; Sam 19:7-10; Esik 20:11; Rom 10:5 ^g 7:11 Jen 3:13 ^h 7:12 1 Tim 1:8 ⁱ 7:15 Gal 5:17

yakameighan kin loa mə in raməfrakis. ¹⁷Ror məkneikin, pəh nien mə yo yermamə kape norien təvhagə hah minə, mərig norien kape təvhagə hah yame raməmīr ye kafak nətərigien ramor mimə jakor norien hah minə. ¹⁸Yakirkun mə nətərigien has kafak rīpəh neighanien kin yo mə jakor nar huvə kirik. Yakirkun mə in nəfrakisien meinai yakorkeikei pawk nar yame rhuvə, mərig to yakpəh norien. ¹⁹Naha nhagin yame yakamor pəh nien mə in nar huvə kirik yame yakorkeikei mə jakor; mərig yakamor əmə təvhagə hah yame yakpəh norkeikeiyen mə jakor. ²⁰Kini tukmə yakamor naha nhagin yame yakpəh norkeikeiyen mə jakor, pəh nien mə yo əfrakis e yakamor; mərig norien kape təvhagə hah yame raməmīr ye kafak nətərigien ramor mimə jakor norien hah minə a.^j

²¹Ror pən, yakaməm mə norien kirik ramor wok ye nimraghien kafak ye nīpig m-fam. Norien e ror məkneikin mə nīpig yakorkeikei mə jakor nar huvə, mərig təvhagə hah in əmə kwusei ipakə tuk yo, ravi-pən yo tuk təvhagə hah. ²²Yerkik m-fam yakorkeikei loa kape Kughen, ²³mərig yakaməm min loa kirik min yame ramor wok ye nimraghien kafak yame ramor tikmīr iriū kafak nīrkunien, mamrəh yo, mamor mimə yo slef kape təvhagə hah yame ramor wok ye nīprak.^k ²⁴!Kəsi! Yakamərig rahah pik əgkap. ?Keinein mə pa tukrīrəhsi-ta yo ye nīprak e yame ramvən tuk nahasien? ²⁵!Pəh khani vi vi Kughen meinai Yesu Kristo Yermaru kapətawə In tukror!

Kini ror məkneikin mə nimraghien kafak ror min məkneikin mimə yo slef kape loa kape Kughen ye rikik; mərig ye nīprak, yo slef kape norien kape təvhagə hah.^l

Norien kape nəri-pənien Nanmin kape Kughen

8 ¹Kini nuknei nəgkiarien minə fam e ror məkneikin mimə Kughen ramni mə kitawə kwəsatuatuk ta ye nimrin meinai kishatətə ye nar yame Kristo rimnor kimi ətawə. Ror məkneikin, Kughen to rīpəh nivəhsi-pənien narpinien kimi narmamə yamə mine kwənhauə kirikianə iriə Yesu Kristo ²meinai nəsaninien kape Nanmin kape Kughen, yame ravəhsi-pən nimraghien wi kimi ətawə ye Yesu Kristo, in rimirisin ətawə ye nəsaninien kape təvhagə hah mine nimhəyen. ³Loa kape Moses reinein nirisinien ətawə məknakin mə tukhauə misatuatuk ye nimri Kughen, meinai nətərigien hah kape narmamə ramapita norien yame loa rorkeikei. !Mərig nar yame loa reinein norien Kughen ramor! In e, rimnher-pə kin Tini atuatuk rīmauə yermamə məmhen kin ətawə. Kini Kughen rimnor narpinien kape təvhagə hah yame kitawə narmamə m-fam kasor nīpig Tini rīmauə nītawin rimnaiyu tuk təvhagə hah minə fam kapətawə.^m ⁴Kughen rimnor məknakin mimə nəgkiarien atuatuk minə kape Loa tukhauə misor nəfrakisien kin

^j 7:20 Rom 7:17 ^k 7:23 Gal 5:17; 1 Pita 2:11 ^l 7:25 1 Kor 15:57 ^m 8:3 Wok 13:37-39; Hib 2:14; 4:15; 7:18; 10:1-2; Fil 2:7

ye nimraghien kapətawə yamə mine khapəh nisəri-pənien swatuk kape nətərigien has kape yermamə, mərig kisəri-pən swatuk yame Nanmin kape Kughen ramhajoun ətawə kin.ⁿ

⁵Narmamə yamə mine kasəri-pən nətərigien hah kape yermamə, nətərigien kapəriə ramvən əmə tuk nar yame nətərigien hah rorkeikei. Mərig narmamə yamə mine kasəri-pən norien yame Nanmin kape Kughen rorkeikei, nətərigien kapəriə ramvən əmə tuk nar yame Nanmin kape Kughen rorkeikei. ⁶Tukmə nətərigien hah kape yermamə in ramarmaru iran, in raməri-pən əmə swatuk kape nimhəyen. Mərig tukmə Nanmin kape Kughen ramarmaru ye kafan nətərigien, in raməri-pən əmə swatuk kape nimraghien mine nəmərinyen. ⁷Ror məkneikin meinai nətərigien hah kape yermamə ramor tikmir iriu Kughen; meinai ripəh nəri-pənien loa minə kape Kughen, kini reinein əgkap nəri-pənien. ⁸Narmamə yamə mine kasəri-pən nətərigien hah kape yermamə to khapəh nisorien riki Kughen ragien.

⁹Mərig kimia nakhapəh nisəri-pənien nətərigien hah kape yermamə. Tukmə Nanmin kape Kughen raməmīr əfrakis irəmiə, taksəri-pən əmə norien yame Nanmin kape Kughen rorkeikei. Yermamə yame Nanmin kape Kristo ripəh nəmīrien iran, pəh nien mə yermamə kape Kristo.^o ¹⁰Mərig Kristo raməmīr irəmiə. Kini nar apnapig nīpraimiə tukraməkeikei mimhə tuk təvhagə hah, mərig nanmin kapəmiə tukramragh meinai rikimiə ratuatuk mihuvə ye nimri Kughen.^p ¹¹Nanmin kape Kughen ramarə irəmiə. In e Nanmin kape Kughen e yame rimnor Yesu Kristo rimimragh min ye nimhəyen kafan. Nəfrakisien, nīpraimiə tukripimhə tuk nipig kirik. Mərig ye Nanmin kafan, Kughen tukrivəhsi-pən min nimraghien kimi nīpraimiə.

¹²Piak minə mine nowinik minə. Meini kitawə kharkun mə narimnar minə e kasəfrakis, kitawə tukasəkeikei misəri-pən norien yame Kughen rorkeikei. Mərig tukhapəh nisəri-pən-ien nətərigien hah kape yermamə; ¹³meinai tukmə nakasəri-pən norien yame nətərigien hah kape yermamə rorkeikei, takasəkeikei mhamhə. Mərig tukmə ye nəsaninien kape Nanmin Kape Kughen taksəwiə ta^q kin norien yame nətərigien hah kape yermamə rorkeikei, kini takasəkeikei mhamragh,^r ¹⁴meinai narmamə m-fam yamə mine Nanmin kape Kughen ramkir əriə, iriə ji Kughen minə. ¹⁵Kimia nakharkun mimə in e nəfrakisien meinai Kughen rimivəhsi-pre Nanmin Kafan kimi əmiə, kini Nanmin to ripəh norien əmiə nakhagin kin Kughen rəmhen kin yame slef ramgin kin kafan yamehuə. Nikam. Nanmin Kafan ramor mə Kughen rimirhi əmiə. Kini Nanmin rimnor mə kitawə kharkun nokrənien kin Kughen mhamə, “Tatə.”^s ¹⁶Kini Nanmin atuk kape Kughen

ⁿ 8:4 Gal 5:16,25 ^o 8:9 1 Kor 3:16; 12:3 ^p 8:10 Gal 2:20 ^q 8:13 Nəgkiarine kape Gris ramni mə, “shopni nətərigien hah kape yermamə.” ^r 8:13 Gal 6:8; Kol 3:5

^s 8:15 Mak 14:36; 2 Tim 1:7

ramni-ərhav mimə kitawə ji Kughen minə.[†] 17Kini mærig in ai kitawə ji Kughen minə, kitawə kwənhavəh ta narimnar huvə yamə mine Kughen rimnərəhu karin mə kapətawə. Kini kitawə Kristo tukhavəh narimnar minə a. Kitawə kwənharkun mhamə in e nəfrakisien meinai kitawə kasərig nimhəyen kitawə min, kini mharkun mhamə Kughen tukrivəhsi-pən nisaiyen kimi ətawə rəmhen kin yame tukror ye Kristo.[‡]

Nihuvəyen kape Kughen yame natukruə

18Yakirkun mimə nəmhəyen yamə mine kitawə kisarə iran ai taktakun mine tukpisəm mimə iriə nar apnapig əmə tuk nipig yame Kughen tukror əpu nihuvəyen kafan ye nimraghien kapətawə. 19Nəfrakisien, narimnar minə fam yame Kughen rimnor, in e nimoptanə mine naiminai, mine nar miragh minə, mine narimnar ye neai iriə fam kamhawhin masorkeikei pik mə tuksəm nipig yame Kughen tukror əpu ni pa e nhagin nipnətin minə. 20Kamhawhin məknakin meinai Kughen rimnor mə narimnar fam yame In rimnor, iriə tukasəmīr-pən ye kwermi nahasien, miseinein norien wok huvə yamə mine kimnasor kupan. Pəh nien mə kimisorkeikei mə tukasəmīr-pən ye nahasien, mærig Kughen rimnor məknakin əriə meinai In rimnorkeikei mə iriə tuksərəhu-pən timtim nətərigien kapəriə iran[‡] 21mə narimnar fam yame In rimnor tukhamətīt pawk, mærig In tukririsin əriə khahuvə min, meinai In rirkun nivəhsi-pənien nihuvəyen kirikianə əmə kimi əriə yame ravəhsi-pən kimi tini minə.

22Kitawə kharkun mimə apa kupan əgkap meriaji-pə ai taktakun mine, narimnar fam yame Kughen rimnor kasərig nəmhəyen[‡] rəmhen kin piraovin yame ramhə kin tini. 23Kini kitawə min kasərig nəmhəyen kitawə narimnar fam yame Kughen rimnor, nar apnapig Kughen rimivəhsi-pə ta Nanmin Kafan kimi ətawə rəmhen kin nar huvə yame rimnəkupan mivəhsi-pə kimi ətawə. Kini taktakun ai kitawə kamhawhin nipig atuatur yame Kughen tukreighan-pə fam kin narimnar yame rimirhi ətawə tukun. Kini in tukririsin nipraitawə yame rakwas, mivəhsi-pə yame riwi.[‡] 24Rimirikakun ye nipig Kughen rimivəh miragh ətawə, kitawə kwəsərəhu-pən tim tim nətərigien kapətawə ye Kughen mə tukhavəh nar huvə minə a. Tukmə yermamə kirik rimivəh ta nar kirik, to kipəh niniyen mə ramərəhu-pən nətərigien kafan mə tukripirəh tuk nipig kirik, meinai ruirəh ta. 25Mærig kitawə kasərəhu-pən tim tim nətərigien kapətawə ye nar kirik yame kipəh nisəmien, kini masor kapətawə nətərigien rapomh, mamhawhin masərer tim tim.

26Kini ye norien kirikianə əmə min, Nanmin kape Kughen ramasitu irətawə ye nipig kitawə kasəpou. Kitawə kaseinein naha nhagin

[†] 8:16 2 Kor 1:22 [‡] 8:15-17 Gal 4:5-7; Rev 21:7 [‡] 8:20 Jen 3:17-19 [‡] 8:22 Nəgkariyen kape Gris ramni “narimnar fam yame Kughen rimnor kaseihag əpir” mærig nipran ramni mə kisərig nəmhəyen mamhawhin mə tuksəsanin min. [‡] 8:23 2 Kor 5:2-4

yame ratuatuk mə tüksəhuak tukun, mərig Nanmin əmə kape Kughen raməhuak atuə kin kapətawə mamni nərigien kirik yame nəgkarien iran rikək. ²⁷Kini Kughen yame In rirkun riki yermamə, in rirkun naha nhagin yame Nanmin kafan ramni, meinai Nanmin Kafan raməhuak tuk nəməhuak minə raməri-pən nətərigien kape Kughen.^y

Kughen ravəhsi-pə nimraghien kimi ətawə

²⁸Kitawə kharkun mimə Kughen ramor mə narimnar fam yame ramuə, in e nar huvə minə mine nar has minə, iriə fam kamhauə tuk nasituyen irətawə yamə mine kasorkeikei Kughen, in e kitawə narmamə yamə mine In rimnokrən kin ətawə ye nətərigien kafan.^z ²⁹Ror məknakin meinai, in apa kupan əgkap, Kughen ruirkun ta mə kitawə tukshatətə iran. Kini ye nipig a, In rimini mimə norien kapətawə tukruə məmhen kin tini mə narmamə khapsaah tukhauə piauni minə mine nowini minə, kini In yerpīrig irətawə fam rəmhen kin nimrin nupan irətawə.^a ³⁰Kini kitawə yamə mine In rimnəkupan mini mimə tukhauə kafan minə, In rimnokrən kin ətawə. Kini kitawə e yamə mine In rimnokrən kin ətawə, In rimnor ətawə kisatuatuk ye nimrin. Kini kitawə e yamə mine rimnor ətawə kisatuatuk, In tukrīrəh-si haktə mivəhsi-pə nisaiyen mine nihuvəyen kafan kimi ətawə.

Norkeikeiyen ehua kape Kughen

³¹?Tukni min naha ye narimnar minə e? Kughen ramarə kitawə min, mamor narimnar fam mə iriə narimnar huvə ye nimraghien kapətawə, kini nar apnapig yermamə kirik ramərer əswasig kin ətawə.^b ³²In rimipəh niginien tuk Tini atuatuk mə tukrimhə tuk ətawə fam, mərig In rimneighan əmə kin. Kini tukmə In rimivəhsi-pə Tini kimi ətawə, ramhajoun-pən mə tukrautə-pə kin narimnar huvə minə fam kimi ətawə. ³³?Kini yermamə min kirik aikin yame to riruk-pə nəgkarien kirik irətawə yamə mine Kughen rimirpen ətawə, mimə kitawə kimisor raha uə? Nikam, rikək, meinai Kughen atuk rimirisin ətawə tuk narpinien kape təvhagə hah.^c ³⁴?Kini yermamə min kirik to rirkun nivəhsi-pəyen narpinien kimi ətawə uə? Nikam, rikək, meinai Yesu Kristo rimamhə tuk ətawə, kini nar kirik min, Kughen rimivəh miragh In ye nimhəyen kafan. Kini taktakun mine, In ramkwətə ye nikar Kughen matuk, maməgkiar kimi Kughen tuk nasituyen irətawə. ³⁵?Kini yermamə min kirik to rirkun nīrəhsi-tayen ətawə tuk norkeikeiyen kape Kristo, uə? Nikam, rikək. ?Nakharkun mə nahasien, mine nipig əutən minə, mine nəmhəyen yame narmamə kasor kimi ətawə, mine nikumhə, mine nipig kapətawə neipən

^y 8:27 Sam 139:1 ^z 8:28 Efes 1:11 ^a 8:29 Kol 1:18; Hib 1:6 ^b 8:31 Sam 118:6

^c 8:33 Aes 50:8-9

rikək, mine ikin resrə ikin, mine nau kape nuhyen yermamə to rīvəhsi-ta ətawə tuk norkeikeiyen kape Kristo uə? Nikam, reinein, ³⁶ meinai nəfrakisien mə nimraghien kapətawə rəmhen əmə kin yame Nəkwəkwə kape Kughen ramni mimə,

“Kughen, nipig mifam narmamə kasorkeikei mə tukshopni əmawə meinai kimawə yakamhavəh nhagin.

Kimawə yaksəmhen əmə kin sipsip yamə mine kamrukəwəji əriə mə tukpihopni əriə.” (Sam 44:22)

³⁷Mərig ye narimnar minə fam e, Kristo yame rorkeikei ətawə, In ramor mə kitawə kisapita əgkap. ³⁸Kini yakirkun mə nar kirik rikək yame rirkun nivəhsi-tayen ətawə tuk norkeikeiyen kape Kristo. Nar apnapig nimhəyen, uə nimraghien, uə agelo minə, uə yarmhə minə, uə narimnar yame ramuə ai taktakun mine, uə narimnar yame tukripiuə, uə nəsaninien minə fam, ³⁹uə narimnar apa yerpig, uə narimnar ye tokrei tanə, uə nar kirik ye narimnar fam yame Kughen rimnor, mərig to ripəh nivəhsi-tayen ətawə tuk norkeikeiyen kape Kughen yame kitawə kamhavəh ye Yesu Kristo Yermaru kapətawə.

Pol rorkeikei pik mə nəmə Isrel tukshatətə ye Kristo

9 ¹⁻²Mərig rikik ramarkwəpir maməmhə [tuk nəmə Isrel nipig m-fam]. Yakamni nəfrakisien - kimru Kristo kirikianə əmə, ror pən to yakpəh neikuəyen. Kafak nətərigien mine Nanmin kape Kughen karəni mə nar e yakamni in nəfrakisien, ³ meinai nəmə Isrel kisəmhen mə piak atuətuk minə, kisəmhen əmə kin kafak atuətuk kwənərəus. Kini rikik ragien əmə to Kughen rīvəhsi-ta yo tuk Kristo tuk norien swatuk tuk nəmə Isrel minə tiksın tukhauə kirikianə iriə min. ^d ⁴Iriə kwənərəus kape Isrel, kini Kughen rimirhi əriə mə tini minə, kini mor əpu kafan nehuəyen kimi əriə, mivəh-si-pən min promes kape nasituyen kimi əriə, mine Loa, mine nəhuakien ye Nimə Ehuə kape Kughen, mine promes minə tiksın. ^e ⁵Kini ripriə atuətuk minə, iriə nəmasur yamə mine Kughen rimirpen əriə. Kini Kristo rimasi-pən atuətuk ye kwənərəus kapəriə. Kini Kristo in Kughen yerpig ye narimnar fam - pəh kisəgnəgin In kape rerin. Amen.

Swatuk yame Kughen ramripen narmamə iran

⁶Kughen rimirpen kwənərəus kape Ebrahim; mərig iriə khapsaah khapəh nishatətəyen ye Kristo. Mərig pa rimə nar e ramhajoun pən promes kape Kughen ripəh nuəyen mor nəfrakisien kin, meinai nispənien ye kwənərəus kape Isrel ripəh norien yermamə mə in yemə Isrel əfrah. ⁷Kini ye norien a, iriə yamə mine kimnhasi-pən ye Ebrahim,

^d 9:3 Eks 32:32 ^e 9:4 Eks 16:10; 24:15-18; 33:12-23; 40:34-38

pəh nien mə iriə m-fam nipnət Ebrahim əfrakis. [Meinai nar apnapig Ebrahim rimirəh tini kiraru], mərig Kughen rimini-pən tukun mimə, “Kwənərəus atuatur kafam tukrisi-pən əmə ye nitaw kafam e kwajikovə Aesak.” (Jen 21:12) ⁸Niprai

nəgkiarien e ramni mə narmamə yamə mine kimisarha ye kwənərəus kape Ebrahim, pəh nien mə iriə fam nipnət Kughen minə. Mərig nipnət Kughen əfrakis iriə e yamə mine kimisarha ye promes kape Kughen. Kini iriə e kwənərəus əfrakis kape Ebrahim.^f ⁹Ror məkneikin meinai Kughen rimini-pən tuk Ebrahim mimə, “Ye nipig atuatur, jakrerig-pre tuk əmiru, Sera tukrirəh kwaji yerman kirik.” (Jen 18:10, 14)

¹⁰Mərig nəgkiarien a ripəh norien infamien eikin e. Ji Sera e Aesak rimikir Rebeka, kini Rebeka rirəh mir mir. Kapəriu tatə kirikianə əmə, in e kaha hah kape nəmə Isrel e Aesak. ¹¹Mərig mir mir e kirəpəh niwarha-hanəyen, kini mirəpəh niworien nar kirik yame rhuvə, uə raha, mərig Kughen rimini-pən promes kirik kimi mamə kapəriu. Kini nəgkiarien e ramhajoun huvə mə Kughen rimirpen narmamə raməri-pən əmə nərigien kafan, ¹²mərig pəh nien mə ramirpen əriu meinai kimiwor nar huvə kirik, uə nar hah kirik. Kughen rimini-pən tuk Rebeka mə, “Nimrin nupan tukror atuə kin kape yame raməker ye nimeitaan.” (Jen 25:23)

¹³Kini in e raməri-pən əmə nəgkiarien yame Nəkwəkwə kape Kughen ramni mimə, “Yakorkeikei Jakob, mərig yakəməkin Esao.” (Mal 1:2-3)

¹⁴?Tukshawni ai taktakun? ?Tukhani mə norien kape Kughen ripəh natuatukien? !Nikam! Kitawə kharkun mə In ramor atuatur ¹⁵meinai in rimini-pən tuk Moses mimə,

“Yo atuk yimini mə narmamə hawor e rikik tukreihuə tuk əriə, kini narmamə hawor minə ai rikik tukripəh neihuəyen tuk əriə.

Kini Yo atuk yimini mə narmamə hawor e jakor huvə pən kimi əriə, kini narmamə hawor minə ai jakpəh nor-huvə-pənien kimi əriə.” (Eks 33:19)

¹⁶Kini ror məknakin mə kitawə to khapəh nhavəhyen promes kape Kughen tuk nar kirik yame kitawə kasor, rəmhen kin yame kasorkeikei pik In, uə kasor pik wok kafan. Nikam. Kitawə kamhavəh əmə promes kape Kughen meinai rikin rehuə tuk ətawə. ¹⁷Ye Nəkwəkwə kape Kughen rimini-pən tuk king kape Ijip^g mimə,

“Yimivəh-si haktə ik tuk nar kirikianə əmə, in e mə narmamə tuksəm kafak nəsaninien ye nimraghien kafam, mə narmamə tukamhani-ərhav nhagik ye tanimtanə.” (Eks 9:16)

¹⁸Kini niprai nəgkiarien e ramni mə Kughen atuk ramni mə narmamə hawor mine rikin tukrehuə tuk əriə. Kini Kughen atuk rimmərip kəvsəsivə ye narmamə yamə mine kasəpəh hanə-əmə In.

^f 9:8 Gal 4:23 ^g 9:17 English ramni Fero.

¹⁹Tukmə ror kirik tukraiyoḥ yo mimə, “Narmamə to khapəḥ nisətapigien kin nirkunien kape Kughen. ?Kini tukmə Kughen atuk ramni narmamə hawor mine tuksəpəḥ kafan nəgkiarien, kini rhawor e Kughen ramni mə kapəriə atuk?” ²⁰Mərig jakhorpin naiyohyen e mimə ik yermamə əmə, ?rhawor e nakmə takhorpin əsanin nəgkiarien kape Kughen? Niti^h to ri^{pəḥ} nini-pənien tuk yermamə yame rimikuh in mimə, “?Rhawor e nimikuh məkneikin yo?”ⁱ ²¹Yermamə yame ramkuh nitip, in rirkun niri^əhyen mənkiuvyuv ye nuknen kirikianə əmə mirkun nikuhyen nitip kin kīraru - kirik kape nivai-pənien nar əgkap iran; kirik kape nivai-pənien nar apnapig iran.^j ²²Ye norien kirikianə əmə min, Kughen rirkun nor-minien ye narmamə. Tukmə rorkeikei, In rirkun norien mə tukroriah əriə. In rorkeikei mə tukror əpu mə niemhaa ramhai In tuk təvhagə hah, kini In tukror narpinien ehua kimi narmamə yamə mine kasor təvhagə hah. Mərig nar apnapig In ramor məknakin, kafan nətərigien raməpomh; kini In ri^{pəḥ} nor-ahuaayen narpinien kimi əriə yamə mine kasor mimə rikin tukraməmhə. ²³Kafan nətərigien rapomh, mor mimə In tukror əpu ni^huvəyen ehua kafan kimi narmamə yamə mine In ramni mə rikin tukrehua tuk əriə. In apa kupan, In rimirpen ta əriə mə tukasarə ye ni^huvəyen kafan apa ye rao ye neai. ²⁴In e kitawə m-fam yamə mine In rimirpen, kini pəḥ nien mə kwənərəus kape Isrel in əmə in əmə, mərig nəmə tanə pisin pisin minə min. ²⁵Rəmhen əmə kin yame In ruini ta ye Nəkwəkwə kape Hosea mimə,

“Narmamə yamə mine pəḥ nien mə kafak narmamə,
jakokrən kin əriə mə, ‘kafak narmamə minə.’

Kini narmamə yamə mine yimipəḥ norkeikeiyen əriə kupan,
jakokrən kin əriə mimə, ‘narmamə yamə mine yakorkeikei.’ ”

(Hos 2:23)

²⁶ “Kini ikin atu^hatuk, yame yimini-pən tuk əriə mə, ‘Kimiə pəḥ nien mə kafak narmamə,’

narmamə tuksokrən kin əriə mhamə, ‘iriə nīpnət Kughen yame ramragh.’ ”

(Hos 1:10)

²⁷Kini Profet Aesea rimini-ər^hav ye nikarin kape Isrel mimə,

“Nar apnapig kwənərəus kape Isrel khapsaah rəmhen kin nipakir ye tahik,

mərig Kughen tukrivəḥ miragh kwatiksin əmə,

²⁸ meinai Kughen Yermaru In tukrivəḥsi-pən aihuaa əmə narpinien kimi narmamə fam ye tokrei tanə.”

(Aes 10:22)

²⁹Kini rəmhen əmə kin nəgkiarien yame profet Aesea rimini kupan mimə,

^h 9:20 Nəgkiarien kape nəmə Gris ramni nuhpikinien ye graonpot. ⁱ 9:20 Aes 29:16; 45:9

^j 9:21 Jer 18:6

“Ripi mə Kughen Yermaru yame Nagheen rehuə pik In ripiəpəh
neighanien kin kwənərəus tiksın kapətawə mə tukhamragh,
to kitawə kipihaüə misəmhen əmə kin nəmə Sodom mine Gomora
yame In rimnoriah əgkap əriə.” (Aes 1:9)

Nəmə Isrel kimnhapəh nishatətəyen

³⁰ ?Niprai nəgkiarien minə e ramni naha? Ramni mə narmamə yamə
mine pəh nien mə kwənərəus kape Isrel, nar apnapig kimnhapəh nisarkut-
pikien mə tuksəm swatuk kape nhauəyen misatuatuk ye nimri Kughen,
mərig Kughen tukror əriə kisatuatuk ye nimrin tuk nhatətəyen kapəriə.
³¹ Mərig nəmə Isrel kimisarkut pik ye swatuk kape nəri-pəniən loa mə iriə
tuksatuatuk ye nimri Kughen. ?Mərig iriə khapəh nisatuatukien ³² tuk
naha? Meinai iriə kisarkut pik mə tuksatuatuk ye nimri Kughen tuk norien
huvə yamə mine kasor, mhapəh nisəri-pəniən swatuk kape nhatətəyen.
Iriə kamharəh-pikin “Səpaag yame narmamə kamharəh pikin.”^k
³³ Rəmhen kin yame Nəkwəkwə kape Kughen ramni mimə,

“Səm-ru. Yimnəkir səpaag ye nimə apa Saeon.

Səpaag e tukror narmamə kamharəh-pikin, kini
mamhamir.”^l

(Aes 8:14)

“Mərig narmamə yamə mine kishatətə ye Kwən a,
to khapəh nisaursien nipig tuksərer ye nimri Kughen.”

(Aes 8:14, 28:16)

10 ¹ Piak minə mine nowinik minə. Yakorkeikei pik mə Kughen
tukrivəh miragh nəmə Isrel, kini nipig m-fam yakaməhuak
tukun. ² Yo yakamni-ərhav tuk əmiə mə iriə kisarkut pik tuk norien
narimnar yame tukror riki Kughen ragien tukun. Mərig norien kapəriə
ripəh nisi-pəniən ye nirkunien. ³ To khapəh nisəri-pəniən swatuk kape
Kughen mə iriə tukhauə misatuatuk ye nimrin, meinai iriə kaseinein
swatuk kafan, kini masarkut mhamə tuksəri-pən atuk kapəriə swatuk, in
e swatuk kape nəri-pəniən loa kape Moses. ⁴ Kristo rimnor infamien ye
swatuk kape nəri-pəniən loa tuk nuəyen matuatuk ye nimri Kughen. In
rimnor infamien ye swatuk a mə narmamə m-fam yamə mine kishatətə
iran tuksatuatuk ye nimri Kughen.

Nimraghien yame Kughen ravəhsi-pə, in kape narmamə m-fam

⁵ Moses rimirai nəgkiarien kirik ye swatuk kape nəri-pəniən loa mimə
narmamə tuksatuatuk ye nimri Kughen. In rimini mimə, “Yermamə yame

^k 9:32 Nəgkiarien e raməmir ye Aes 8:14, mərig Nəgkiarien kape nəmə Gris ripəh niniyen
səpaag, ramni kapier kape nivhirəkinien nimə. Translesien komiti ramni sapaag. Səpaag e
Yesu Kristo. Əm-ru min nuhpikiniən kape sapaag ye Luk 2:34, 20:18; Rom 10:11; 1 Pit 2:8,
3:14. ^l 9:33 Luk 2:34; 20:18; Rom 10:11; 1 Pita 2:8; 3:14

ramor narimnar fam əgkap yame loa e ramni, in tukrivəh nimraghien rerin.”

(Lev 18:5) ⁶Mərig nəgkiarien yame ramni swatuk kape nhatətəyən yame narmamə khamhakwasig misatuatuk ye nimri Kughen ramni mə, “Rikimiə tukripəh nəsikien mə takasəkeikei mamhavən apa ye rao ye neai”

(Dut 30:13) (misarha-kin Kristo mharəh miseiwaiyu mhauə mə tukrasitu irəmiə); ⁷kini rikimiə tukripəh nəsikien mimə, “Takasəkeikei mhavən apa peiwaiyu ikin narmamə kamhamhə ikin”

(Dut 30:13) (mharəhsi-ərhav Kristo misor In ramragh min ye nimhəyən kafan). ⁸Rikmiə tukripəh nəsikien məknakin meinai nəkwəkwə kape Kughen ramni mə “Nəgkiarien kafan in ipakə əmə tuk əmiə. In apa ye nhermiə, mine yerkimia.”

(Dut 30:14) Nəgkiarien e in nəgkiarien kape nhatətəyən yame yakamni-ərhav ⁹mimə tukmə nakhani-ərhav ye nhermiə mhamə Yesu in Yermaru, kini tukmə nakshatətə əfrakis yerkimia mfam mə Kughen rimivəh miragh Yesu ye nimhəyən kafan, kini Kughen tukrivəh miragh əmiə. ¹⁰Ror məkneikin meinai Kughen ramor narmamə kisatuatuk ye nimrin nipig kishatətə əfrakis iran yerkiria.

Kini Kughen ravəh miragh narmamə nipig iria kamhani-ərhav ye nheria mhamə Yesu in Yermaru. ¹¹Ramhen kin yame Nəkwəkwə kape Kughen ramni mimə,

“Mərig narmamə yamə mine kishatətə ye Kwən a,
to khapəh nisaurisien nipig tuksərer ye nimri

Kughen.”^m

(Aes 28:16)

¹²Nəgkiarien e in kape narmamə m-fam, nar apnapig kwənərəus kape Isrel uə nəmə tanə pisin pisin minə, meinai Yermaru kirikianə əmə e ramarmaru mamautə-pə kin kafan nihuvəyən kimi narmamə m-fam yamə mine kisaiyoh-pən kin.” ¹³Rəmhen kin yame Nəkwəkwə kape Kughen ramni mimə,

“Narmamə m-fam yamə mine kasokrən kin Kughen Yermaru mə tukrivəh miragh əria,

In tukrivəh miragh əria.”^o

(Joel 2:32)

¹⁴?Mərig tukmə narmamə khapəh nishatətəyən ye Kughen Yermaru, tukshawor pən iran mine misokrən kin In mə tukrivəh miragh əria? ?Kini tukmə khapəh nisərigien nəvsaoyen kin, tukshawor pən iran mine mishatətə iran? ?Kini tukmə yermamə kirik rikək tuk nini-ərhavyen tuk əria, tukshawor pən iran mine misərig nəvsaoyen kin? ¹⁵?Kini tukmə Kughen ripəh nher-pənien kin narmamə, tukshawor pən iran mine mhani-ərhav Nəvsaoyen Huvə? Rəmhen kin yame Nəkwəkwə kape Kughen ramni mimə,

“!Rhuvə pik əgkap mə kisəm yermamə kirik rivəh nəvsaoyen huvə
kape Kughen muə kimi ətawə!”

(Aes 52:7)

¹⁶ Mərig pəh nien mə nəmə Isrel m-fam kimnhavəh nəvsaoyen huvə yerkiria. Rəmhen kin nəgkiarien yame Aesea rimirai mimə,

“!Yermaru! Narmamə kwatiksın əmə kimnhani nəfrakisien ye nəgkiarien kapəməwə.”

(Aes 53:1)

¹⁷ Kini ror məknakin, nhatətəyen ramsi-pən ye nar yame nakasərig; kini nəgkiarien yame nakasərig ramsi-pən ye nəvsaoyen kin Kristo.

¹⁸ ?Mərig yakamaiyoh mimə [nəmə Isrel] kimisərig uə nikam? Əwəh, kwəsərig ta. Nəkwəkwə kape Kughen ramni mimə,

“Nəgkiarien kape Kughen rimavən ikin minə fam ye tokrei tanə, ruavən ikin minə fam əgkap.”

(Sam 19:4)

¹⁹ ?Kini jakaiyoh əmə kin nar kirik min mimə, nəmə Isrel kwənharkun ta uə nikam? Əwəh, kwənharkun. Meinai Moses rimnəkupan mini mimə,

“Jakor huvə pən kimi narmamə yame kapəriə kantri kirik rikək, kimiə taksor jalus tuk əriə;

kini jakor huvə pən kimi narmamə ye kantri yamə mine kimiə nakamhani mhamə iriə kisar-mar, niemhaa tukrhai əmiə tukun.”

(Dut 32:21)

²⁰ Kini kwasig ikin Aesea ripəh niginien tuk niniyen mimə,

“Narmamə yamə mine khapəh nisarha-kinien Yo kwəsəm Yo;

kini narmamə yamə mine khapəh nisaiyohyen Yo, yimnor əpu Yo kimi əriə.”

(Aes 65:1)

²¹ Mərig ye nikarin kape nəmə Isrel Aesea rimini mimə,

“Ye nipig m-fam, yakahuatuk kin kwermik mə jakasitu irəriə,

iriə narmamə yamə mine kasəsik nəkwak, mamhaukreikin-pə nimetairiə kimi Yo.”

(Aes 65:2)

Kughen rikin rehuə tuk nəmə Isrel

11 ¹ Pəh yakaiyoh tuk nəgkiarien kirik ye nikarin kape nəmə Isrel.

?In e nəfrakisien mə Kughen rimukreikin-pə nimeitaan kimi kafan narmamə uə nikam? Nikam. Taksəm-ru yo. In rimipəh nukreikin-pəyen nimeitaan kimi yo e yemə Isrel kirik, kwənərəus kape Ebrahim, nitə kape Benjamin.^p ² In apa kupan, Kughen rimirpen kwənərəus kape Isrel mimə In tukrorkeikei əriə, kini iriə tukhauə kafan narmamə minə. Kini In rimipəh nukreikin-pənien nimeitaan kimi əriə. ?Nakharkun uə nikam naha nhagin Nəkwəkwə kape Kughen ramni ye nikarin kape Elaeja? In ramni mə Elaeja rimnaiyoh skai Kughen mə tukrivəhsi-pən narpinien kimi nəmə Isrel tuk nahasien yame kimisor ³ mimə, “Yermaru. Nəmə Isrel kimishopni profet minə kafam masoriah-oriah kafam olta.^q Kini yo pisin əmə yakaməmir; kini iriə kisarkut mə tukshopni min yo.”

(Fas King 19:10)

^p 11:1 1 Saml 12:22; Sam 94:14; Fil 3:5 ^q 11:3 Olta in tebol rhakə ye Nimə Ehuə kape Kughen.

⁴?Mərig Kughen rimini-pən naha nhagin tukun? In rimini mimə, “Nikam, yakaməm mə narmamə seven taosen iriə narmamə kafak minə, yamə mine khapəh nisəhuakien kimi kughen eikuə e Bal.” (*Fas King 19:18*)

⁵Kini rəmhen əmə kin ai taktakun mine. Nəmə Isrel kwatiksin aikin yame Kughen ruirpen əriə ye kafan nihuvəyen. ⁶Kini tukmə Kughen rimivəh miragh əriə ye nihuvəyen kafan, pa rimə rimivəh miragh əriə tuk nar huvə yamə mine kasor. Mərig to ripivəh miragh əriə meinai iriə kasor nar huvə minə, kini to nihuvəyen yame Kughen ramautə-pə kin kimi əriə, ripior pisin, kini pəh nien mə nar kirik yame ramautə-pə kin kimi əriə, mərig tukripior əmə rəmhen kin nərokien kirik tuk kapəriə wok.’

⁷?Kini rhawor? Narmamə khapsaah kape Isrel kasarhakin pik swatuk kape nuəyen matuatuk ye nimri Kughen, mərig khapəh nhavəhyen. Mərig iriə yame Kughen rimirpen, kamhavəh. Mərig iriə m-fam e yame khapəh nhavəhyen, Kughen rimnərip kəvsəsiyə kimi əriə mə tuksəpəh hanə-əmə In. ⁸Rəmhen əmə kin yame Nəkwəkwə kape Kughen ramni mimə,

“Ruə meriaji-pə ai taktakun, Kughen rimnor mə nətərigien kapəriə ramapir yeru,

kini mor mə nimririə ripis,

kini mor mimə nimətirigiriə tukrəru.”

(*Dut 9:24; Aes 29:10*)

⁹Kini King Deved rimini mimə,

“Nihuvəyen kape tokrei tanə yame kasarə iran, pəh tukruə rəmhen kin kwənməkuru kirik, yame tukrhosiğin əriə, mor əriə kamhani mhamə, ‘Narimnar fam əgkap rhuvə əmə.’

Pəh kapəriə narimnar huvə tukruə rəmhen kin kapier kirik yame kisapitətər iran, ramor narpinien kimi əriə.

¹⁰Pəh nimririə tukrəpignap mə tukhapəh nisəmien nar,

Pəh tukravi-əhu əriə kasəmrəmür ye nahasien kapəriə, infamien rikək.”

(*Sam 69:22-23*)

Swatuk kape Kughen tuk nivəh-miraghien narmamə ye tanə pisin pisin

¹¹?Kini yakamaiyoh min mimə nəmə Isrel kimnharəh-pikin kapier mhamür, mə to khapəh nisərer-minien uə? Nikam, tuksərer min. Ye kapəriə nəviəkiəyen, Kughen rimnor swatuk tuk nivəh-miraghien narmamə ye tanə pisin pisin minə, mə nihuvəyen yame nəmə tanə pisin pisin minə kisarə iran, nəmə Isrel tuksorkeikei mə iriə min tukhavəh.^s

¹²Ror məknakin, tukmə nəmə ye tanə pisin pisin minə kimnhavəh nihuvəyen kape Kughen meinai nəmə Isrel kimisəpəh swatuk yame Kughen ravəh-miragh narmamə iran, kini nəmə Isrel fam yame Kughen rimirpen ta əriə, nipig iriə tukshatətə ye Kristo, !nihuvəyen kape Kughen tukruə mehuə!

^r 11:6 Gal 3:18 ^s 11:11 Wok 13:46

¹³Taktakun ai yakaməgkiar kimi əmiə nəmə kantri pisin pisin minə, meinai yo aposol e kamni kimə “aposol kape nəmə kantri pisin pisin minə.” Kini yo yakaməm wok kafak mə in rehuə. ¹⁴Kini yakorkeikei mə wok yame yakamor yerki nəmə tanə pisin pisin minə tukror nəmə imak e nəmə Isrel kisor jalus tukun, misorkeikei mə iriə min tuksarə ye nihuvəyen a - kini ye norien a Kughen tukrivəh miragh tiksın. ¹⁵Nipig Kughen rimukreikin-pən nimeitaan kimi nəmə Isrel, kini In rimipik yemə tanə pisin pisin minə kamhauə kirikianə iriə min. Mərig nipig In tukripik nəmə Isrel kamhauə min tukun, in rəmhen kin yame yermamə ramragh min ye nəmhəyen kafan.

¹⁶Tukmə narmamə kamhavəh-si-pən nipər bred yame kipəh hanə nənien kimi Kughen, kini bred m-fam ruauə muahuvə tuk nənien.^t Ye norien kirikianə əmə min, tukmə kivəhsi-pən nuknei nai kimi Kughen, kwərəgrəgin minə fam əgkap kamhauə mhahuvə min.^u ¹⁷Mərig nəmə Isrel kisəmhen kin nai e olif yame Kughen rimihu, mərig iriə tiksın kisəmhen kin kwərmin yame Kughen rimnərai ta marakikin. Kini kimiə nəmə tanə pisin minə naksəmhen kin kwərmi nai e olif yame ramhaktə atuk əmə. Kini Kughen rimirpin-pən əmiə ye nuknei nai yame rimihu mə takhavəh tamhek kwərmi nai yame rimnərai ta. Kini taktakun ai nakwənhavəh nihuvəyen yame Kughen rimirpen-pən ta tuk Ebrahim mine nipnətin minə.^v ¹⁸Mərig kimiə [nəmə tanə pisin pisin minə], takhapəh nisəgkiar-ausitien mhamə nakwənhavəh tamhek nəmə Isrel yame Kughen rimnərai-ta əriə. Takhapəh nisəru-kinien mimə nuknei nai raməvigin əmiə, mərig pəh nien mə kimiə kwərmi nai nakasəvigin nuknei nai. ¹⁹Tukmə ror yermamə kirik tukrini mimə, “Kughen rimnərai ta kwərmi nai minə tiksın mə tukrirpin-pən yo ye nuknen kini jakvəh tamhekriə.” ²⁰In e nəfrakisien, mərig rimnərai ta əriə meinai khapəh nishatəyəyen iran. Kini kimiə nimisəpirpir ye nuknei nai meinai nakshatə iran. Ror məkneikin, takhapəh nisausitien tukun, mərig kimiə takasəkeikei mhagin, ²¹meinai Kughen rimnərai ta kwərmi nai atuatur tiksın, kini tukmə nakhapəh nisəkeikeiyeen tuk nhatətə-timtim-ien iran, kini In tukrərai ta min əmiə.

²²Rhuvə mə takharkun mə Kughen rirkun nəgkiar-huvə-pənien kimi narmamə, kini mirkun nəgkiar-skai-pənien kimi əriə. In rimnəgkiar skai kimi narmamə yamə mine kimisəsik nəkwan, mərig In ramor huvə pre kimi əmiə, tukmə nakasəkeikei tuk nhatətəyəyen iran tuk kafan nihuvəyen. Mərig tukmə naksəpəh nhatətəyəyen iran, In tukrərai ta əmiə.^w ²³Kini

^t 11:16 Nam 15:20-21 ramni mə tukaməkeikei kivəhsi-pən nipər bred yame kipəh hanə nənien kimi Kughen, kini bred m-fam ruauə muahuvə tuk nənien. ^u 11:16 Nuhpikini e, nipran ramni mə Ebrahim mine mikupni minə kupan iriə narmamə kape Kughen. Kini kwənərəus min kapəriə, iriə min kape Kughen. ^v 11:17 Efes 2:11-19 ^w 11:22 Jon 15:2,4

tukmə nəmә Isrel kharerig-pә min mishatәtә ye Kristo, kini In tukrripin-pән min әriә ye nuknei nai, meinai In ravәh nәsaninien tuk norien mәknakin. ²⁴Kini niprai nәgkiarien e ramni mә kimia nәмә tanә pisin pisin minә naksәmhen kin kwermi nai e olif yame ramhaktә atuk, yame Kughen rimnәrai ta mīrpin-pән ye nuknei nai ye nәsimien. Norien e kape nivәhyen nai pisin kirik mīrpin-pән ye nai pisin kirik, pәh nien mә norien atuatuk kape nai. Mәrig kwәnәrәus minә kape Isrel kisәmhen kin kwermi nai e kape olif apa ye nәsimien. Kini taktakun ai, in rimar әmә tuk Kughen tuk nīrpin-pәnien әriә ye nukneriә atuatuk.

Kughen rikin rehuә tuk narmamә m-fam

²⁵Mәrig piak minә mine nowinik minә, rahas mә takhavәh-si haktә pik әmiә [mhamә nakhahuvә misapita nәмә Isrel]. Ror pән, yakorkeikei mә takharkun nar mәniwән e in e mә Kughen rimnor mә nәмә Isrel tiksın kimisәpәh nәrigien kafan nәgkiarien. Mәrig norien a ramәmir әmә meriaji-pән nәмә tanә pisin pisin minә fam yame Kughen rimirpen әriә tukshatәtә iran. ²⁶Kini ye norien e, Kughen tukrivәh mīragh fam nәмә Isrel. Rәmhen әmә kin yame Nәkwәkwә kape Kughen rimini mimә,

“Yermamә yame tukrivәh mīragh narmamә tukrisi-pән apa Saeon, In tukrivәh-si ta norien has tuk nәмә Isrel.”^x

²⁷Kini in e promes kape nasituyen kafak kimi narmamә mә jakvәh-si ta narpinien kape tәvhagә has kapәriә.” (*Aes 59:20, 21; 27:9; Jer 31:33, 34*)

²⁸Kwәnәrәus minә kape Isrel kimisәpәh nәvsaoyen huvә kape Yesu Kristo, kini ror mәkneikin, iriә kimnhauә tikmir minә kape Kughen. Mәrig nar e ramasitu irәmiә nәмә tanә pisin pisin minә, Kughen ravәhsi-pre kafan nihuvәyen kimi әmiә. Mәrig Kughen rorkeikei hanә nәмә Isrel meinai In rimirpen әriә, kini iriә nitә kape Ebrahim, Aesak mine Jakob. ²⁹Ror mәkneikin meinai nipig Kughen rimirpen ta narmamә kini mor huvә pән kimi әriә, to ripәh nuheikin-minien kafan nәgkiarien. ³⁰In apa kupan, kimia nәмә tanә pisin pisin minә nimisәsik nәkwai Kughen. Mәrig taktakun ai, nәмә Isrel kimisәpәh In misәsik nәkwan, Kughen rivәhsi ta nivhuәyen tuk әriә mivәhsi-pre kimi әmiә. ³¹Ye norien kirikianә әmә min, nәмә Isrel kasәsik nәkwai Kughen ai taktakun mine, ramor swatuk mә riki Kughen tukrehuә min tuk әriә. Ror mәknakin meinai taktakun ai iriә kimnasәm mә Kughen rikin rehuә tuk әmiә, kini tukmә ror iriә kisorkeikei mә Kughen rikin tukrehuә min tuk әriә. ³²Narmamә m-fam kasәsik nәkwai Kughen, kini In ramor mә kapәriә norien hah ramraptәrәkin әriә m-fam әgkap, iriә atuk to kharәh nharisinien әriә. In ramor mәkneikin mә [In pisin әmә tukrivәh mīragh әriә] mamhajoun-pән mә rikin tukrehuә tuk әriә m-fam.

^x 11:26 Nәgkiarien Gris ramni Jakob, nhag pisin kirik e Isrel.

Pol raməni nipei mivəh-si haktə Kughen

- 33 !Taksəm-ru! !Nihuvəyen yamə mine Kughen ramor kimi narmamə mine nirkunien kafan, iriə fam kisehuə!
Kitawə kiseinein nirkunien norien kape nətərigien kafan, mine kafan swatuk minə.
- 34 “Meinai yermamə kirik rikək yame rirkun narimnar yame raməmir ye nərigien kape Kughen Yermaru.
Kini yermamə kirik rikək yame rirkun nivəhsi-pənien nəgkiarien kirik tukrasitu ye Kughen.” *(Aes 40:13)*
- 35 “Yermamə kirik rikək yame rirkun nivəhsi-pən-atuk-ien kafan kirik nar kirik kimi Kughen meinai narimnar fam əgkəp kape Kughen in əmə in əmə.” *(Job 41:11)*
- 36 Ror məkneikin meinai Kughen rimnor narimnar fam, kini narimnar fam apa ramswiin meinai nəsaninien kafan ramraptərək in əriə, kini narimnar fam In rimnor mə kafan.
!Pəh kamhavəh-si haktə In kape rerin! !Amen!ʸ

Sakrefaes yame nimraghien raməmir iran

12 ¹Piak minə mine nowinik minə. Meinai Kughen rikin rehuə tuk ətawə, yakamaiyoh skai əmiə mimə takhavəh-si-pən nipraimiə fam kimi Kughen rəmhen kin sakrefaes kirik yame ramragh, kini misərəhu karin mə kafan, kini rikin ragien tukun. In e swatuk atuutuk yame taksəhuak kimi Kughen iran.² Takhapəh nhavəhyen norien kape yermamə kape tokrei tanə, mərīg seighaan kin Kughen mə tukrukreikin kapəmiə nətərigien ruə miwi mimə norien kapəmiə tukruə mihuvə. Kini ror məkneikin, kimiə takharkun nisəkirien norien minə, mharkun nisorien norien huvə yamə mine Kughen rorkeikei. In e norien yamə mine khahuvə, mine yamə mine kasor rikin ramagien, mine yamə mine kisatuutuk.

³Kini ye nihuvəyen yame Kughen ramaute-pə kin kimi yo, yakamni-pre tuk əmiə m-fam mə takhapəh nhavəh-si-haktə-atuk-ien əmiə. Mərīg ye nətərigien atuutuk, taksəm nəsaninien yamə mine Kughen rimivəhsi-pre kimi əmiə ye nhatətəyen kapəmiə ye Kristo. Kini nipig taksəm nəsaninien minə a, taksəm kapəmiə nimraghien minə, kini misəkir misəm mə ?kapəmiə nimraghien minə khahuvə misəmhen raməri-pən nhatətəyen kapəmiə uə nīkam?^a

Nanmin kape Kughen ravəhsi-pə nirkunien pisin pisin

(1 Kor 12:1-31)

⁴Yermamə kirikianə, nipran kirikianə əmə. Mərīg nipran, nor-norin minə ripsaah. Kini nor-norin minə ye nipran e, kapəriə wok pisin pisin.

ʸ 11:36 1 Kor 8:6; 11:12; Kol 1:16 ² 12:1 Rom 6:11,13; 1 Pita 2:5 ^a 12:3 Efes 4:7; Fil 2:3

⁵Kini rəmhen əmə kin narmamə yamə mine kishatətə ye Kristo. Kitawə khapsaah, mərig kamhauə nipraitawə kirikianə əmə ye Kristo, kini misətigta atuk irətawə minə.^b ⁶Kini Kughen rimivəhsi-pə nirkunien tuk norien wok pisin pisin minə raməri-pən nihuvəyen kafan yame ramautə-pə kin kimi ətawə. Kughen ravəhsi-pən nirkunien kimi yermamə kirik tuk nini-ərhavyen nar kirik kwasig ikin nar ai ripiuə. Kini pəh yermamə a tukrini-ərhav nəgkiarien kafan raməri-pən nhatətəyen kafan. ⁷Tukmə yermamə kirik ravəh nirkunien tuk nasituyen, pəh in tukrasitu; tukmə in ravəh nirkunien tuk nhajounien, pəh in tukrhajoun; ⁸tukmə in ravəh nirkunien tuk nivəhsi-haktəyen nətərigien kape narmamə, pəh in tukrivəhsi-haktə; tukmə in ravəh nirkunien tuk nivəhsi-pənien mane, pəh in tukrivəhsi-pən rehuə; tukmə in ravəh nirkunien tuk nikirien niməhuak, pəh in ror yerkin m-fam; tukmə in ravəh nirkunien mə rikin tukrehuə tuk narmamə, kini pəh in tukror yerkin agien.^c

Swatuk kape norkeikeiyen narmamə
(1 Kor 13:1-13)

⁹Norien kapəmiə tuk norkeikeiyen narmamə tukraməkeikei muə norkeikeiyen əfrakis. Taksəməkin norien has minə, kini mharaptərəkin tim tim norien huvə minə. ¹⁰Sorkeikei əmiə minə rəmhen mimə kimia piaumiə minə uə nowinmiə minə. Kimia kirikianə kirikianə takasəkeikei misarkut mə takhasiai əmiə minə.^d ¹¹Pəh rikimiə tukragien tuk norien wok kape Kughen Yermaru yerkimiə m-fam mamharpin, mhapəh nisəpəuyen. ¹²Taksagien əmə meinai nimisərəhu-pən tim tim kapəmiə nətərigien ye Kughen. Kini nipig nəmhəyen tukruə, sor kapəmiə nətərigien rapomh. Kini masəhuak kimi Kughen ye nipig m-fam.^e ¹³Tukmə narmamə kape Kughen kasəkwakwə kin nar kirik, sautə-pən kimia əriə. Sor huvə pən kimi yepsipis yamə mine kamhauə iməmiə ikin.^f

¹⁴Saiyoh Kughen mimə tukror nihuvəyen kimi narmamə yamə mine kasor nahasien kimi əmiə. Takhapəh nisherpənien nar hah rivən kimi əriə, mərig saiyoh Kughen mə tukror nihuvəyen kimi əriə.^g ¹⁵Sagien kimia nəmə minə kisagien. Kini sasək kimia yamə minə kisasək. ¹⁶Sor kapəmiə nətərigien rəm nəmhen irəmiə minə fam. Rikimiə tukripəh nəsikien mə kimia tiksın yerpərig, mərig rikimiə tukragien əmə mə taksəriwək kirikianə kimia yavən has minə. Rikimiə tukripəh nəsikien mə nakharkun pik nar.^h

¹⁷Tukmə yermamə kirik ror ahas-pre tuk əmiə, takhapəh nisarpinien tai norien kafan. Takasəkeikei misarkut mə taksor norien yame narmamə mifam tuksəm mimə ratuatuk.ⁱ ¹⁸Sor narimnar fam yame nakharkun

^b 12:4-5 1 Kor 12:12,27 ^c 12:6-8 1 Kor 12:4-11; 1 Pita 4:10-11 ^d 12:10 1 Pita 1:22

^e 12:12 1 Tes 5:16-18 ^f 12:13 Hib 13:2 ^g 12:14 Mat 5:44; 1 Kor 4:12 ^h 12:16 Prov 3:7

ⁱ 12:17 1 Tes 5:15

norien mimə kimiə naksarə ye nəmərinuyen kimiə narmamə mfam.
¹⁹Piak minə mine nowinik minə. Takhapəh nisarpinien tai təvhagə hah
 kape narmamə. Apəh pəh Kughen pisin əmə tukripi-əəhu narpinien
 mine niemhaa kimi əriə, meinai ye Nəkwəkwə kape Kughen Yermaru
 ramni mimə,

“Narpinien tai təvhagə hah, yakamərer tukun.

Kini Yo jakarpin tai norien has kape narmamə.”^j (Dut 32:35)

²⁰Mərig kimiə taksəri-pən əmə nəgkiarien ye Nəkwəkwə kape Kughen
 yame ramni mə,

“Tukmə kafam tikmir rəmkərev,

vəhsi-pən nəviginien kimin;

tukmə rəkwəkwə,

vəhsi-pən nu kimin.

Nipig naksor narimnar minə a

in tukrauris pik tukun.”

(Prov 25:21-22)

²¹Takhapəh niseighanien kin norien has mə tukruə tuk əmiə mivəh-
 si-əhu əmiə. Mərig sor mə norien huvə minə kapəmiə pəh ravəhsi-əhu
 norien hah.

Pəh khasiai gavman

13 ¹Pəh kitawə fam kisarə ətgin gavman, meinai nehuəyen tuk
 narmaruyen m-fam ramsi-pən tuk Kughen, kini gavman m-fam
 yamə mine kasəkwətə, Kughen pisin əmə rimivəhsi-haktə əriə.^k ²Tukmə
 yermamə kirik raməsik nəkwai gavman, kini ror məkneikin mə in ripəh
 nisaiyen nehuəyen yame Kughen rimirəhsi-haktə mukrai. Kini narmamə
 yamə mine kasor məknakin kamhavi-pə əmə kapəriə narpinien. ³Ror
 məkneikin meinai Kughen rimirəhsi-haktə gavman mukrai mə yamə
 mine kasor norien has tukhagin, pəh nien mə rimirəhsi-haktə gavman
 mukrai mə narmamə yamə mine kasor norien huvə minə tukhagin. Kini
 tukmə nakhapəh nisorkeikeiyen mə takhagin kin nəmasur minə kape
 gavman, takasəkeikei misor norien huvə minə, kini iriə tukhavəhsi-
 haktə əmiə tukun.^l ⁴Takhapəh nisəru-kinien mimə nəmasur kape
 gavman iriə yor wok minə kape Kughen yame wok kapəriə mimə
 iriə tukasor ramhuvə-pre tuk əmiə. Mərig tukmə nakasor ramaha,
 takasəkeikei mamhagin, meinai Kughen rimipəh nivəhsi-pən-apnapigien
 əmə nehuəyen kimi əriə, mərig rimivəhsi-pən nehuəyen kimi əriə mə
 tukhavəhsi-pən narpinien kimi narmamə yamə mine kasor norien has.
⁵Ror məknakin mə kitawə mifam tukasəkeikei misarə ətgin gavman tuk
 nar kiraru. Kirik e mimə kitawə tukhapəh nhavəhyen narpinien, kini
 kirik min e in e kitawə tukharkun mə norien kapətawə in ratuatuk.

^j 12:19 Hib 10:30 ^k 13:1 Prov 8:15; Taet 3:1 ^l 13:3 1 Pita 2:13-14

⁶Kini nar kirikianə min əmə, sərok-pən takis kimi gavman, meinai nəmasur kape gavman, iriə yorwok minə kape Kughen, kini in e wok kapəriə mə tuksarmaru ye narmamə. ⁷Tukmə kimə takasəkeikei misərok yermamə kirik, sərok. Tukmə takis pisin pisin minə, takasəkeikei misərok. Tukmə kimə takasəkeikei mhasiai yermamə kirik, hasiai. Tukmə yermamə kirik ravəh narmaruyen, kini takasəkeikei misarə ətgin.^m

Sorkeikei narmamə meinai Nipig Kwasig ruauə pakə

⁸Takhapəh nisorien mə tukəm mə nar kirik yame nakhapəh hanə nisarpinien kimi yermamə kirik. Mərig nar kirikianə yame raməmir hanə tuk əmiə mə taksarpin, in ai norkeikeiyen, meinai yermamə yame rorkeikei in kirik in ramor narimnar fam yame loa ramni.ⁿ ⁹Loa ramni mimə, “Takhapəh nisəkrəhyen kin piraovin,” “Mhapəh nishopniyen yermamə,” “Mhapəh nisəkrəhyen,” “Rikimiə tukripəh nivəniyen tuk narimnar kape yermamə pisin kirik,”^o kini loa minə min tiksın aikin. Mərig nəgkiarien kirikianə əmə in nukneriə fam; in e ramni mimə, “Orkeikei ik kirik rəmhen əmə kin yame nakorkeikei atuk ik.” (Lev 19:18) ¹⁰Tukmə yermamə kirik rorkeikei in kirik, to ripəh norien nahasien kimin. Kini ror məknakin mə yermamə yame rorkeikei narmamə, in ramor mə nīprai Loa minə fam ruauə minor nəfrakisien kin.^p

¹¹Takasəkeikei misor məknakin meinai kimiə nakwənharkun huvə nipig yame kisarə iran ai taktakun mine. Rinor ta nipig yame takasəkeikei misarha mhapəh nisapirien, meinai nipig kitawə kimishatətə pə pə əmə iran, kini nipig yame tukrivəh miragh ətawə iran raməmir pən pən, mərig taktakun ai ruauə pakə.^q ¹²Pəh nien mə tuk tu, napignapien tukrirkək; kini nikhakien, pəh nien mə tuk tu tukruə. Kini ror məknakin mimə pəh kisəpəh norien kape nəpignəpien, kini mharaptərəkin əmə norien huvə minə kape nikhakien rəmhen kin yame mobael ramraptərəkin huvə kafan kirik nau kape narowaginiyen.^r ¹³Pəh kitawə tuksor norien huvə minə, rəmhen kin yame yermamə raməriwək ye nikakien kini narmamə kasəm. Tukhapəh nisorien lafet has minə, mhapəh nisapisien kin ninimien, mhapəh nhakir-apnapigien əmiə minə, kini mhapəh nisorien norien ətəwao minə, mhapəh nisotgohyen, mhapəh nisorien jalus kimi ətawə minə.^s ¹⁴Mərig seighaan kin Yermaru Yesu Kristo mə tukrarmaru ye nīmraghien kapəmiə, kini takhapəh nisəterigien mə takshawor pən iran mine misor narimnar yame nīpraimiə əmə rorkeikei.^t

^m 13:6-7 Mat 22:21 ⁿ 13:8 Mat 22:39-40; Jem 2:8 ^o 13:9 Loa minə e kasəmir ye Eks. 20:13-15,17; Dut 5:17-19,21. ^p 13:10 1 Kor 13:4-7 ^q 13:11 Efes 5:14; 1 Tes 5:6-7
^r 13:12 1 Jon 2:8 ^s 13:13 Luk 21:34; Efes 5:18 ^t 13:14 Efes 5:11

Pəh khasiai nəməhuak yamə mine kasəri-pən Loa kape Moses
(1 Kor 8:1-13; 10:14-33)

14 ¹Nəməhuak minə tiksin, kapəriə nhatətəyen ripəh nəusik-əusikien, meinai narmamə tiksin kamhavəh-si-pən natuakəmien kimi əriə, kini khapəh nharkunien mə Kughen rameighan kin əriə tuk natuakəmien minə a uə nikam. Mərig kimiə rikimiə tukramagien tuk nivəhyen nəməhuak minə a yame kapəriə nhatətəyen ripəh niskaiyen; takhapəh nisotgohyen kimiə əriə." ²Yermamə kirik, ye kafan nhatətəyen, rhuvə əmə mə in tukrən nəviginien m-fam. Mərig yermamə pisin kirik min, kafan nhatətəyen ripəh niskaiyen, kini rikin rəsik mə in rirkun nənien nəviginien ye nəsimien əmə, mripəh nənien nusai nar." ³Ripəh nihuvəyen mə yermamə e yame rirkun nənien narimnar fam tukrəm-pən nar hah ye yermamə yame ripəh nənien nusai nar. Kini ripəh nəmhenien mə yermamə yame ripəh nənien nusai nar tukrini-pən tuk yermamə yame ramən fam nəviginien mə in ramor təvhagə has. Pəh tukripəh nəm-əhuyen in meinai Kughen rikin ragien əmə tuk yeməhuak a." ⁴Ripəh nihuvəyen mə ik nakamni mimə yorwok kape Yesu Yermaru kirik ramor norien has. Kafan atuk əmə Yesu Yermaru tukrəkir mimə ramor nar huvə uə nar has. Kini in tukror huvə meinai Yesu Yermaru rirkun nivəhsi-pənien nəsaninien kimin tuk norien nar huvə minə." ^x

⁵Ye norien kirikianə əmə min, yermamə kirik ramni mə nipig kirikianə əmə kape Kughen in ramərhakə rapita nipig minə tiksin; mərig yermamə kirik min ramni mimə nipig m-fam rəm nəmhen əmə. Mərig pəh narmamə tuksərer skai ye kapəriə nətərigien ye nikarin kape narimnar minə e." ^y⁶Yermamə yame ramni mə nipig kirikianə əmə in kape Kughen, in ramor tuk nivəhsi-haktəyen Yermaru. Kini yermamə yame ramən nusai nar, ramən tuk nivəhsi-haktəyen Kughen, meinai in ramni-pən tuk Kughen mə rikin ramagien tuk nan nəviginien. Kini yermamə yame raməpəh nənien nusai nar, in min raməpəh nənien tuk nivəhsi-haktəyen Yermaru, kini in min ramni-pən tuk Kughen mimə rikin ragien tuk nan nəviginien. ⁷Kitawə kirik rirkək yame nimraghien kafan, kafan əmə, uə nimhəyen kafan, kafan əmə. ⁸Mərig tukmə kitawə kamhamragh, kamhamragh tuk nivəhsi-haktəyen Yermaru; kini tukmə kamhamhə, kamhamhə tuk nivəhsi-haktəyen Yermaru. Kini ror məknakin, tukmə kamhamragh uə kimnhamhə, mərig kitawə kape Yermaru." ^z⁹Kristo rimamhə marə mamragh min, mə In Yermaru kape narmamə yamə mine kamhamragh mine yamə mine kwənhamhə ta.

¹⁰Kini ripəh nihuvəyen mə taksəkir norien kape piaumiə minə mine nowinmiə yamə mine iriə yəhuak minə. Ripəh nihuvəyen mə taksəm-əhu

^u 14:1 Rom 15:7 ^v 14:2 Jen 9:3-4 ^w 14:3 Kol 2:16 ^x 14:4 Mat 7:1; Jem 4:11-12

^y 14:5 Gal 4:10-11 ^z 14:8 Gal 2:20

piaumiā minā, meinai kitawā m-fam tuksärer əkupan ye jea yame Kughen ramkwətə iran maməkir narmamə ikin.^a ¹¹ Rəmhen kin nəgkiarien yame Nəkwəkwə kape Kughen ramni mimə,

“Kughen Yermaru ramni mimə, ‘Yakavəh kwəsu ye nimraghien kafak mimə

narmamə m-fam tuksənimkur ye nimrik

mhani-ərhav kin nheriə mhamə Yo, Yo Kughen.’ ” (Aes 45:23)

¹² Kini ror məknakin mə kitawā fam kirikianə kirikianə tuksärer ye nimri Kughen tuk nini-ərhavyen narimnar fam yamə mine kimisor.

¹³ Ror məknakin, pəh kisəpəh nəkirien norien kape narmamə. Mərig takhaskai mə takhapəh nisorien nar kirik yame tukror piaumiā kirik rətərig pik tukun mimir ye kafan nhatətəyen. ¹⁴ Yimauə mor kirikianə kimru Yesu Yermaru, kini tuk nar ai, yo yakirkun huvə mə nəviginien^b kirik rikək yame ramor yermamə rəmkimik ye nimri Kughen. Mərig tukmə yermamə kirik rikin raməsik mimə nar kirik rəmkimik ye nimri Kughen, nar ai rəmkimik əfrakis tuk yermamə a.^c ¹⁵ Tukmə piam raməm mə nəviginien kirik rəmkimik, kini nakamən ye nimrin, rikin tukrəpəu. Ramor məknakin mə kafam norien ripəh nəri-pənien swatuk kape norkeikeiyen. Takhapəh nisorien mə nar yame nakasən ramoriah piaumiā kirik yame Kristo rimamhə tukun.^d ¹⁶⁻¹⁸ Nar apnapig mə kimiā nakamhəni mə norien kirik in rhuvə əmə, mərig səpəh, tamə piaumiā kirik raməm norien kapəmiā mamni mimə naksor təvhagə has. Ror pən, taksətapig kin, meinai yermamə yame ramor nəkwai Kristo ye norien a, in ramor riki Kughen ramagien. Kini narmamə kasəm in mhamə in yermamə huvə, kini rikiriā ramagien əmə tukun. Ror məkneikin meinai Narmaruyen kape Kughen pəh nien mə nar kape nəviginien mine ninimien, mərig in nar kirik kape natuatukien ye nimri Kughen, mine nəmərinuyen, mine nagienien ye Nanmin kafan.

¹⁹ Kini ror məknakin, pəh kitawā tuksarkut pik tuk norien nar yame ramkir pən narmamə tuk nəmərinuyen kini mhavəhsi-haktə nətərigien kapətawə m-fam.^e ²⁰ Takhapəh nisoriahyen wok kape Kughen tuk nənien naha nəviginien yame naksorkeikei. Nəfrakisien mə nəviginien minə fam khahuvə mhapəh nisəmkəmikien ye nimri Kughen. Mərig rahas tukmə nakvəh nəviginien kirik yame piam ramni mə rəmkimik mən ye nimrin, kini in rətərig pik tukun, mimir ye kafan nhatətəyen.^f ²¹ Kini ror məknakin rhuvə mə takhapəh nisənien nusai nar, mhapəh nhanimien waen, mhapəh nisorien nar kirik yame tukror piautawə minə kamhamir ye nhatətəyen kapəriā.

^a 14:10 2 Kor 5:10 ^b 14:14 Suatuk pisin kirik tuk nukreikinien nəgkiarien ye v.

14: Yakirkun huvə mə nar kirik rikək yame ramor yermamə rəmkimik ye nimri

Kughen. ^c 14:14 Wok 10:15; Taet 1:15 ^d 14:15 1 Kor 8:11-13 ^e 14:19 Rom 12:18; 15:2

^f 14:20 1 Kor 8:13

²² Kini tukmā kimiā nakhavəh nətərigien kirik ye nikarin kape narimnar minə e, takharaptərəkin mənīwən əmə kimiā Kughen. Narmamə kisarə ye nihuvəyen əfrakis nipig kasor əmə narimnar yame kharkun mə in ratuatuk mə tuksor. ²³ Mərig yermamə yame kafan nətərigien ramor kiraru tuk nar yame ramən, meinein mə ratuatuk mə tukrən uə nikam, rhuvə mə tukripəh nənien. Mərig tukmā rən, Kughen tukrini mə rinor təvhagə hah, meinai in ramən, mərig rikin raməsik mə ripəh natuatukien - kafan norien ripəh nərər-timtimien ye nhatətəyen. Kini tukmā yermamə kirik ramor nar kirik yame rikin raməsik mə in ripəh natuatukien, in ramor təvhagə hah.

Pəh khavəhsi-haktə nətərigien kape yəhuak pisin pisin minə

15 ¹ Kitawə yamə mine khaskai ye nhatətəyen ye Kristo tukasəkeikei misasitu huvə ye yamə mine nhatətəyen kapəriā ripəh nuəyen miskai. Ripəh natuatukien mə tuksəri-pən əmə norien yame kitawə atuk kisorkeikei. ² Kitawə tukasəkeikei masor norien yame tukror riki narmamə pisin kisagien tukun, mīmə tukrasitu irəriā mor nhatətəyen kapəriā ruə miskai.³ ³ Pəh kisor məknakin meinai Kristo min In rimipəh norien norien kirik yame In atuk rorkeikei, mərig In rimnor narimnar fam əgkap yame Kughen rorkeikei [nar apnapig narmamə kimnhani hah In tukun] rəmhen kin yame Nəkwəkwə kape Kughen ramni mīmə,

“Nini-hasien yamə mine kamni-pre tuk Ik,

nəgkiarien a ramuə min tuk Yo.”

(Sam 69:9)

⁴ Narimnar e yame kimirai kupan ye Nəkwəkwə kape Kughen, kimirai mə tukrhajoun ətawə, mə tuksərəhu-pən tim tim nətərigien kapətawə ye Kughen. Kini kitawə kharkun norien a meinai kasərer tim tim ye nipig əutən minə, kini Nəkwəkwə kape Kughen ravəh-si haktə nətərigien kapətawə.^h

⁵ Kughen pisin əmə ramasitu irətawə mə tuksərer tim tim ye nipig əutən minə, kini In pisin əmə ravəh-si haktə nətərigien kapətawə. Kini taktakun ai, yakamaiyoh In mīmə tukrasitu irəmiə yamə mine nakhakwasig kin Yesu Kristo mor nətərigien kapəmiə mə tukruə mor kirikianə əmə ⁶ mə takhavəh nətərigien kirikianə əmə, mamhani nəgkiarien kirikianə əmə tuk nəgnəginien Kughen yame In Kughen mine Rim Yesu Kristo Yermaru kapətawə.

⁷ Havəh əmiə minə yerkin agien, rəmhen kin yame Kristo rimivəh əmiə yerkin agien. Taksor məknakin mə narmamə tukhani vi vi Kughen tukun.ⁱ ⁸ Takhapəh nisəru-kinien nar e mīmə Kristo rimaue yorwok kape nəmə Isrel^j mə tukrhajoun mə Kughen ramor kafan nəgkiarien,

^g 15:2 1 Kor 10:24,33 ^h 15:4 2 Tim 3:16 ⁱ 15:7 Rom 14:1 ^j 15:8 Nəgkiarien Gris ramni mə “narmamə yame kimivəh nao kimi əriə” mərig nipran ramni mə “nəmə Isrel.”

nægkiarinen e in e mimə promes minə kafan yame rimini-pən tuk rip
nəmə Isrel kupan, iriə kwənhauə misor nəfrakisien kin ⁹mə nəmə tanə
pisin pisin minə tukhani vi vi Kughen meinai rikin rehuə tuk narmamə,
rəmhen kin yame Nəkwəkwə kape Kughen ramni mimə,

“Ror məkneikin, yo jakvəh-si haktə nhagim ye kwerkwai nəmə tanə
pisin pisin minə,

maməni nipei mamni vi vi nhagim.” (2 Saml 22:50; Sam 18:49)

¹⁰Kini nəkwəkwə kape Kughen ramni min mimə,

“Kimiə nəmə tanə pisin pisin minə mine narmamə kape Kughen
minə takhauə kirikianə misagien.” (Dut 32:43)

¹¹Kini mamni min mimə,

“Kimiə nəmə tanə pisin pisin minə, taksəgnəgin Kughen Yermaru,
kini kimiə kwənərəus minə fam kape tokrei tanə taksokapə
misəgnəgin In.” (Sam 117:1)

¹²Kini Aesaea ramni min mimə,

“Kwənərəus kape Jese^k kupan tukrhaktə min,
kini Kughen tukrivəh-si haktə in mə tukramarmaru ye kwənərəus
minə kape tanimtanə m-fam.

Kini nəmə tanə pisin pisin minə tuksərəhu-pən tim tim nətərigien
kapəriə iran.” (Aes 11:10)

¹³Kughen rimnasitu irətawə mə tuksərəhu-pən tim tim kapətawə
nətərigien iran. Pəh In tukror mə rikimiə tukrhaktə mukwar kin
nagienien mine nəmərinuyen nipig nhatətətəyen kapəmiə iran tukriskai
min meinai Nanmin kape Kughen ravəhsi-pre nəsaninien kimiə əmiə.

**Pol ramni mə Kughen rimivəh-si haktə in mə tukrivən ye
kantri pisin pisin minə mini-ərhav Nəvsaoyen Huvə**

¹⁴Piak minə mine nowinik minə. Yakirkun huvə mə nimraghien
kapəmiə ramhaktə mukwar kin nihuvəyen, kini nakhavəh nirkunien
m-fam, misəmhen tuk nhajounien əmiə minə. ¹⁵Kini ye nəkwəkwə
e kafak, yimipəh nerkwaigien kin nar kirik, mərig yimini-ərhav
yerkik m-fam narimnar minə e tuk əmiə, kini morkeikei mə rikimiə
tukraməkeikei maməsik nəgkiarinen minə a. Ratuatuk əmə mə yakəgkiar
məknakin, meinai Kughen ramasitu irak ye kafan əmə nihuvəyen ¹⁶mə
yo jakuə yorwok kape Kristo tuk nini-ərhavyen nəvsaoyen huvə kimi
nəmə kantri pisin pisin minə. Yo yakəmhen kin pris kirik yame yakamni-
ərhav nəvsaoyen huvə kape Kughen mə nəmə ye tanə pisin pisin yamə
mine kishatətə ye Kristo tukhauə presen huvə yamə mine Nanmin kape
Kughen ramərəhu karin mə kape Kughen, kini Kughen rikin ragien əmə
tuk nivəhyen.^l

^k 15:12 Jese in rim King Deved. ^l 15:16 Rom 1:5; 11:13

¹⁷Kini yakavəhsi-haktə Yesu Kristo tuk wok minə fam kape Kughen yame yakamor. ¹⁸Mərig to yakpəh nəgkiar-ausitien tuk nar pisin kirik, yakaməgkiar ausit əmə tuk narimnar huvə yamə mine Kristo ramor nipig yimnor kafan wok tuk nivəhyen nəmə tanə pisin pisin minə khaue misor nəkwai Kughen. Kristo ramor wok ye kafak nəgkiarien mine ye kafak norien minə, ¹⁹kini mor wok ye nəsaninien kape nımtətien minə mine nar pis pis minə ye nəsaninien kape Nanmin kape Kughen. Kini ror məkneikin, yakamni-ərhav fam nəvsaoyen huvə kape Kristo, rimirikakun Jerusalem mivən meriaji-pən kantri e Ilirikam. ²⁰Nipig m-fam ye nirikakunien kape kafak wok muə meriaji-pə e taktakun, yimnorkeikei mə jakvən mini-ərhav nəvsaoyen huvə ikin minə tiksın yamə mine kipəh nərig-hanə-yen nhag Yesu Kristo ikin. Yakpəh norkeikeiyen mə jakor wok aikin kirik yame yermamə kirik ruavən ta ikin mamni-ərhav nəvsaoyen huvə.^m ²¹Mərig raməri-pən nəgkiarien ye Nəkwəkwə kape Kughen [yame raməgkiar ye Kristo] mimə,

“Narmamə yamə mine kipəh nini-ərhavyen nəvsaoyen huvə kimi əriə, iriə tuksəm In,

kini narmamə yamə mine khapəh nisərig-hanəyen nəvsaoyen huvə, iriə tukharkun.”

(Aes 52:15)

Pol rorkeikei mə tukrivən mivaag-pən kin nəməhuak minə Rom

²²Kini nipig ripsaah, wok e kafak tuk nivənien aikin pisin pisin minə ramətapig kin yo tuk nurəyen məm əmiə.ⁿ ²³Mərig taktakun ai, yimnor infamien ye kafak wok ye provins minə e. Newk minə tiksın ruauə muavən ta, yimnorkeikei pik mə jakurə məm əmiə. ²⁴Kini ror məknaikin, rikik raməsik mimə nipig jakamvən Spen jakukurao-pre məm əmiə. Kini nipig jakurə kisarə kape nipig kwakwə əmə, kini yakorkeikei mə taksasitu irak tuk kafak nəriwəkien. ²⁵Mərig taktakun, yakamvən Jerusalem tuk nasituyen ye nəməhuak minə aikin, ²⁶meinai nəməhuak minə apa kantri mir e Masedonia mine Gris, rikiriə rimnagian tuk nivəhsi-pənien kapəriə mane kimi yavən has minə ye niməhuak apa Jerusalem.^o ²⁷Rikiriə ramagian əmə tuk nasituyen irəriə məkneikin, mərig rəmhen kin yame kasarpin tai nasituyen yame kwənərəus kape Isrel kimnhavəhsi-pən ta kimi əriə, in e mə nəmə tanə pisin pisin minə kamhavəh nihuvəyen yame Kughen rimirpen mə kape nəmə Isrel, kini misarpin tai nihuvəyen a kin nasituyen kin mane.^p ²⁸Jakvəh mane yame iriə kimisəwhai kəji, mivən mivəh-si-pən kimi nəhuak minə apa Jerusalem. Kini nipig jakor infamien ye kafak wok apaikin, kini miterhav Jerusalem mivən apa Spen, mərig nipig jakamvən Spen, jakukurao-pre

^m 15:20 2 Kor 10:15-16 ⁿ 15:22 Rom 1:13 ^o 15:26 Wok 24:17; 1 Kor 16:1; 2 Kor 8:1; 9:2,12 ^p 15:27 1 Kor 9:11

məm əmiə. ²⁹Nipig yakaurə mamarə iməmiə ikin, yakirkun mə jakvəh narimnar huvə ripsaah ye Kristo mə jakvəhsi-pre kimi əmiə, kini kimie taksərig rhuve kin.^q

³⁰Piak minə mine nowinik minə, meinai kitawə kishatətə ye Yesu Kristo Yermaru kapətawə, kini Nanmin kape Kughen ramor mə kitawə taksorkeikei ətawə minə, yakamaiyoh skai əmiə mə taksəhuak tuk yo misasitu irak ye narowaginien kafak.^r ³¹Səhuak mə Kughen tukrasitu irak mətapig kin nəmə Judia yamə mine khapəh nhaniyen nəfrakisien ye nəvsaoyen huvə mə tukhapəh nisoriahyen yo. Kini səhuak min mə nipig jakvən Jerusalem mitərhav min, mə narmamə yamə mine kishatətə ye Kristo, rikiriə tukragien tuk wok kafak. ³²Kini ye norien a, tukmə Kughen rorkeikei, jakurə məm əmiə ye nagienien, kini kitawə mfam rikitawə tukragien. ³³Pəh Kughen yame In nuknei nəmərinuyen tukramarə tuk əmiə m-fam. Amen.

Pol ramaowia kin in minə tiksin

16 ¹Yo yakamni-pre tuk əmiə mimə nowintawə e Fibi yame ravəh wok kape dikon ye niməhuak apa Kengkria, in piraovin huvə kirik. ²Yakamaiyoh əmiə mə nipig in tukrurə, taksagien əmə tukun ye nhag Yesu Yermaru kapətawə, ye norien yame in ratuatuk mə narmamə kape Kughen tuskor. Tukmə kafan kirik nar kirik rikək, rhuve mə taksasitu iran, meinai in rimnasitu irak mine narmamə khapsaah.

³Saowia kin Prisila mine Akwila, yame kimasir yimirhor wok kirikianə kape Yesu Kristo.^s ⁴Ipakə əmə kirhamhə tuk nasituyen irak. Pəh nien mə yo pisin əmə, mərig kimawə nəmə tanə pisin pisin yamə mine kasəhuak, yakamhani vi vi Kughen tuk əriu. ⁵Kini saowia kin nəməhuak yamə mine kasofugin ye kapəriu nimə.

Saowia kin yo kirik e Epaenetas e yame rimnəkupan mhatətə ye Kristo ye tanə a Tarki.

⁶Saowia kin Meri yame ramor pik wok irəmiə.

⁷Saowia kin Andronikas mine Junias, yemə imak mir yame kivəhsi-pən əmasir ye kalabus. Aposol minə kamhasiai pik əriu, kini iriu kimwəkupən irak mwhatətə ye Kristo.

⁸Saowia kin Ampliatas yame yakorkeikei ye norkeikeiyen kape Yermaru.

⁹Saowia kin Obanas, yame kimawə min yakasor wok kirikianə ye Kristo, kini saowia kin Stakis keikei.

¹⁰Saowia kin Apeles, yame ramərer tim tim ye Kristo ye nipig əutən minə.

^q 15:29 Rom 1:11 ^r 15:30 2 Kor 1:11; Kol 4:3; 2 Tes 3:1 ^s 16:3 Wok 18:2

Saowia kin narmamə ye nimə kape Aristobolas.

11 Saowia kin Herodion, kwənərəus atuutuk kafak.

Saowia kin narmamə yamə mine kisofugin-pən ye Yesu Yermaru ye nimə kape Nasisas.

12 Saowia kin Trifaena mine Trifosa, piraovin mir yamə mir kawor pik wok kape Yermaru.

Saowia kin Persis keikei, piraovin min kirik yame raməmnhawk tuk norien wok kape Yermaru.

13 Saowia kin Rufas, yeməhuak kirik kape Yermaru mine nisini yame rimnor huvə-pə kimi yo rəmhen kin nisinik atuutuk.^t

14 Saowia kin Asingkritas mine Flegon mine Heremes, mine Patrobas mine Heremas, mine piautawə yamə mine kisarə iriə miriə.

15 Saowia kin Filologas mine Julia mine Nereas mine nowini mine Olimpas mine nəməhuak minə fam yamə mine kisarə iriə miriə.

16 Saowia kin əmiə minə rəmhen kin yame kimiə kirikianə ye Kristo. Niməhuak minə fam kape Kristo kisaowia kin əmiə.^u

17Piak minə mine nowinik minə. Yakamaiyoh skai əmiə mə taksərig əmiə tuk narmamə yamə mine kasor mimə takseikus kwhen kapəmiə, kini mishajoun narimnar yame kasor narmamə kasəviəkiə ye nhatətəyen kapəriə, kini nhajounien a ror pisin əgkəp ye nhajounien yame nimnhavəh ta. Sərer isok tuk əriə^v 18 meinai narmamə kashajoun nəgkiarien eikuə khapəh nisorien wok kape Yesu Kristo Yermaru kapətawə, mərig kasor wok əmə tuk nar yame niprairiə rorkeikei. Iriə kamhani huvə nəgkiarien, kini nəgkiarien kapəriə rheikən, mərig kaseikuə, masoriah nətərigien kape narmamə khapsaah yame nirkunien kapəriə ripəh nərip-timtimien.^w 19Narmamə kwəsərig ta nəvsaoyen mimə kimiə naksor nəkwai Kughen. Ror məknakin rikik ragien pik tuk əmiə. Mərig yakorkeikei pik mimə takharkun naha nhagin yame ratuutuk, kini mhapəh nhavənien tuk norien has minə.^x 20Kughen yame In nuknei nəmərinyen, pəh nien mə tuk tu In tukrəvi-ətərəkin Setan, kini in ramarə əmə ye təpaage nihumiə. Pəh nihuvəyen kape Yesu Yermaru kapətawə tukraməmīr irəmiə minə.^y

21Timoti e yame kimru min yakawor wok kirikianə ramaowia kin əmiə. Kini Lusias mine Jeson mine Sosipata e kwənərəus kafak minə karhaowia min kin əmiə.^z

22Yo Tosias, yame yakamrai nəgkiarien kape Pol ye nəkwəkwə e, yo yakamaowia kin əmiə, kitawə kirikianə ye Yesu Yermaru.

23Gaeas ramaowia kin əmiə. Yo Pol, yakamarə ye nimə kafan, kini narmamə kape niməhuak kasofugin iman ikin.

^t 16:13 Mak 15:21 ^u 16:16 1 Kor 16:20; 1 Pita 5:14 ^v 16:17 Mat 7:15; Taet 3:10

^w 16:18 Fil 3:19; 2 Pita 2:3 ^x 16:19 Rom 1:8; 1 Kor 14:20 ^y 16:20 Jen 3:15

^z 16:21 Wok 16:1-2; 19:22; 20:4

Erastas e yame ramərer tuk mane kape taon e, mine piautawə Kwotas, iriu min kwaowia kin əmiə.^a ²⁴Pəh Yesu Kristo Yermaru kapətawə tukrautə-pre kin kafan nihuvəyen kimi əmiə mfam. Amen.^b

²⁵Pəh khani vi vi Kughen. In rirkun norien mimə kimiə naksərer tim tim ye nhatətəyen kapəmiə meinai yimini-ərhav-pre nəvsaoyen huvə kape Yesu Kristo tuk əmiə. Nəgkiarien e rimnerkwaig əmə apa kupan muə meriaji-pə,^c ²⁶mərig taktakun ai, ruətərhav-pə. Kini Kughen e yame ramragh rerin, In e rimini mə jakni-ərhav nəvsaoyen kape Kristo yame profet minə kupan kimnharai ye nəkwəkwə minə kapəriə, mə narmamə tukharkun. Yakamni-ərhav mimə kwənərəus minə fam ye tokrei tanə pəh tukshatətə əmə ye Kughen, misor nəkwān. ²⁷Kughen pisin əmə In Kughen, kini In pisin əmə rirkun nar. !Pəh kisəgnəgin Kughen nipig m-fam, infamien rirkək, tuk nar yame Yesu Kristo rimnor! Amen.

^a **16:23** Wok 19:22; 1 Kor 1:14 ^b **16:24** Keinein mə Pol rimirai əfrakis nəgkiarien ye v. 24 meinai rikək ye kopi akwas tiksın kape Niu Testamen. ^c **16:25** Rom 1:5; Efes 1:9; 3:5,9; Kol 1:26